

Est. A-14767.

Eripainos Suomi V, 17:stä

VÄHÄISIÄ KIRJELMIÄ LXXXVI

VIRON KIELEN
ORATIO OBLIQUA'STA

KIRJOITTANUT

M. AIRILA

HELSINKI 1933

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA

**Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustannuksella on
ilmestynyt**

Vähäisiä kirjelmiä:

Loppuunmyyty on numerot **VIII, XI, XXI, XXVIII, XXXV.**

I. K. E. Petander, Tutkimus 1642 v:n raamatunkäännöksen kielestä. — E. A. Hagfors, Vanhoista häätavoista Orimattilan pitäjässä. Hinta 10: —.

II. K. Grotenfelt, Moniahta lehti Suomen sivistyshistoriaa. Hinta 10: —.

III. V. Malin, Kielellinen ja sanastollinen Tutkimus Ljungo Tuomaanpojan Lainkäännöksistä. — O. Hannikainen, Kielenmurteesta Parikkalan pitäjässä. Hinta 10: —.

IV. Volmari Porkka, Kertomus Runonkeruu-matkasta Inkerissä kesällä v. 1883. Hinta 10:—.

V. August Hjelt, Valikoima Suomalaisia Sananlaskuja, ruotiksi kääntänyt Elias Brenner. Hinta 10:—.

VI. A. V. Ervasti, Väkiluvunseikoista Venäjän Karjalassa. Hinta 10: —.

VII. H. Paasonen, Lauseopillisia havaintoja verbin ja konjunktionien alalta. Hinta 10: —.

IX. G. E. Leino, Lopen pitäjän kielimurteesta. Tutkimuskoe. Hinta 10: —.

X. K. Grotenfelt, Gabriel Calamniuksen „Vähäinen Cocous Suomalaisista runoista“. Hinta 10: —.

XII. Ad. Neovius, Kalevalan kotiperästä. Hinta 10: —.

XIII. Erkki Reijonen, Nurmeksen murteesta. Äänne- ja muoto-opillinen tutkimus-koe. Hinta 10: —.

XIV. Yrjö Wichmann, Muutamia äänneopillisiä havainnoita Lestijoen murteesta. Hinta 10:—.

XV. F. L. Petander, Esitys piispa Eerikki Sorolaisen Postillan kielestä. Hinta 10: —.

XVI. A. E. Lindfors, Tutkimus Heinolan murteesta. Hinta 10: —.

XVII. Yrjö Wichmann, Tietoja Votjaakkien Mytologiasta. Hinta 10: —.

XVIII. Väinö Wallin, Liiviläisten rakennukset. Hinta 10: —.

XIX. Otto Hyyryläinen, Tutkimus Hirvensalmen kielestä. Hinta 10: —.

XX. A. H. Snellman, Virolaisia paikannimiä 1200-luvulta. Hinta 10: —.

XXII. A. R. Niemi, Tutkimus Sakari Topelius vanhemman runonkeräyksistä. Hinta 10: —.

XXIII. Arvid Genetz, Suomalais-ugrilainen d ensimmäisen ja toisen tavuun vokaalien välissä. — Ensi tavuun vokaalit suomen, lapin ja mordvan kaksi- ja useampitavuisissa sanoissa. Hinta 10: —.

XXIV. H. Paasonen, Kielellisiä lisää suomalaisten sivistyshistoriaan. Hinta 10: —.

XXV. J. H. Wennola, Äänneopillisia havainnoita Pohjois-Pohjanmaan rantamurteesta. Hinta 10: —.

XXVI. A. R. Niemi, Kaksi kansanrunokokoelmaa viime vuosisadalta ynnä „Suru-runot Suomalaiset“. Hinta 10: —.

XXVII. Artturi Kannisto, Äänneopillinen tutkimus Urjalan, Kylmäkosken ja Akaan murteesta. Hinta 10: —.

ALKUSANA.

VIRON KIELEN ORATIO OBLIQUA'STA

KIRJOITTANUT

M. AIRILA

TARTU ÜLKOOLII
RAAMATUKOGU

Alkusana.

Seuraava esitys käsittelee viron kielen oratio obliqua'a, nimenomaan silmällä pitäen siinä esiintyvää predikaattia. Tehtävässä suurin mielenkiinto kohdistuu ns. salaiseen oratio obliqua'an, joka ei alistu esityksessä ilmi pannun hallitsevan verbin alle. Viron kieli osoittaa tässä suhteessa sellaista erikoiskehitystä, jota ei tavata muissa Itämeren suomalaisissa kielissä.

Esitykseni perustuu kirjallisiin lähteihin, ensi sijassa »Eesti keel'essä» julkaistuihin murrenäytteihin sekä Tartossa »Akademilise Emakeele Selts'in» arkistossa oleviin murreteksteihin ynnä murteiden morfologiaa esittäviin katsauksiin. Vähemmässä määrässä olen ottanut huomioon myöskin kirjakielessä tavattavaa käyttöä, koettaen pysytellä joissakin harvoissa huomattavien kirjailijain tuotteissa, lähtien Saareste-Cederbergin julkaisemasta »Valik Eesti kirjakeele vanemaid mälestisi a. 1524—1739».

Työssäni ovat minua avustaneet professori Alb. Saareste, joka auliisti on vastannut kirjallisiin tiedusteluihini, sekä professori Julius Mägiste ja fil. maist. Paul Ariste, jotka, muuta mainitsematta, ovat perehdyttäneet minua Emakeele selts'in arkistoon. Heille samoin kuin lehtori Joh. W. Weskille pyydän lausua vilpittömät kiitokseni. Vielä minun on kiitollisesti mainittava ylioppilaiden, hra Fr. Olupin ja nti G. Kinkin antama apu murrepoimintojen kirjoittamisessa sekä hra Richard Tomsonin suorittama käsin kirjoitetuista murreteksteistä tehtyjen poimintojen korjausluku, tehtävä, jota itse ymmärrettävästikään en ole saanut tilaisuutta suorittaa.

Tartossa, heinäkuulla 1933.

Tekijä.

Lyhennyksiä.

Ann	Anna	Phl	Pühalepa
Emm	Emmaste	Pil	Pilistvere
Ha	Harjumaa	PJg	Pärnu-Jaagupi
Har	Hargla	Plt	Põltsamaa
Hel	Helme	Plv	Põlva
Hii	Hiiumaa	Pst	Paistu
Hls	Halliste	Pä	Pärnumaa
HMd	Harju-Madise	Rap	Rapla
Hää	Häädemeeste	Ris	Risti
Iis	Iisaku	Rõi	Rõigi
Jaa	Jaani (Saaremaa)	Rõu	Rõuge
JMd	Järva-Madise	Räp	Räpina
Juu	Juuru	Sa	Saaremaa
Jä	Järvamaa	Saa	Saarde
Jäm	Jämaja	San	Sangaste
Kan	Kanepi	Se	Setumaa
Khk	Kihelkonna	Sim	Simuna
Khn	Kihnu	SJn	Suure-Jaani
KJn	Kolga-Jaani	Ta	Tartumaa
Kod	Kodavere	TMr	Tartu-Maarja
Koi	Koivajoella asuvad virolai- set (ent. Aluliina)	Tor	Tori
Krl	Karula	Trm	Torma
Kse	Karuse	Trv	Tarvastu
Ksi	Kursi	Tõs	Tõstamaa
Kuu	Kuusalu	Tür	Türi khk.
Lai	Laiuse	Urv	Urvaste
Lut	Lutsi	Va	Valgamaa
Lä	Läänemaa	Var	Varbla
Lüg	Lüganuse	Vas	Vastseliina
MMg	Maarja-Magdaleena	Vi	Virumaa
Muh	Muhu	VJg	Viru-Jaagupi
Mär	Märjamaa	Vl	Viljandimaa
Nis	Nissi	VNg	Viru-Nigula
Ote	Otepää	Võ	Võrumaa
Pal	Palamuse	Vän	Vändra

EK = Eesti keel

Kod dial. = LAURI KETTUNEN, Lautgeschichtliche untersuchung über den Kodaferschen dialekt. SUS Toim. XXXIII.

VK = LAURI KETTUNEN ja LAURI POSTI, Näytteitä vatjan kielestä. SUS NToim. LXIII.

Sisällys.

	Sivu
Oratio obliqua'n esitys viron kielen kieliopeissa	7
Oratio obliqua murteissa. Predikaattina on:	13
Perfekti ja pluskvamperfekti	13
<i>vat</i> -tunnuksinen modus obliquus	15
<i>ja</i> -tunnuksinen »	20
<i>da</i> -tunnuksinen »	21
<i>ma</i> -tunnuksinen »	23
<i>nud-</i> , <i>tud</i> -tunnuksinen modus obliquus	24
Oratio obliqua kirjakielessä	40
Katsaus viron kielen oratio obliqua'an	46
Kartta n:o 1: murreteksteistä ym. todettu <i>vat-</i> , <i>ja-</i> , <i>da-</i> sekä <i>ma-</i> tunnuksisen modus obliquuksen leviäminen	58
Kartta n:o 2: samoin <i>nud-</i> , <i>tud</i> -tunnuksisen modus obliquuksen leviäminen	58

Oratio obliqua'n esitys viron kielen kieliopissa.

Virolaisessa kieliopillisessa kirjallisuudessa suhteellisen myöhään kiinnitetään huomiota oratio obliqua'an. Tosin Johann Hornung v. 1693 ilmestyneessä »Grammatica Eſthonica» esittää aktiivin infinitiivin perfektiä ja pluskvamperfektiä seuraavasti:

Ollema olnud; gewesen seyn: qvando verò verbum sensuum, Affectuum, dicendi & significandi praecedit, ubi qvod, dass, Esthon. Et, aliàs subsequitur, elegantia est, omittere, Et, atq; ollewa olnud [pro: olnud!] contr. oln d addere verbo praecedenti, qvamvis Et ollewa frequentifimè omittatur. Sic.

Minna motlin temma (tedda, utrumq; rectè) fiin ollewa olnud nec non minna motlin temma (tedda) fiin olnud pro minna motlin & temma piddi fiin ollema olnud, ich gedachte, dass er hie gewesen were (s. 72). — Meil rägiti / meie perremees (perremeest) teil ollewa / & ollewad (s. 73).

Vaikka Hornung ei tässä esitäkään muuta kuin suomen kielen partisiippirakenteen tapaisen lauseenlyhennyksen ja vaikka jälkimmäinenkään esimerkki ei ole varma näyte oratio obliqua'sta, saakoon edellä oleva kuitenkin tässä maininnan, koska tämä rakenne joka tapauksessa on lähellä erästä oratio obliqua'n ilmaisukeinoa.

Aiemmat kieliopit, Henrik Stahlin »Anführung zu der Ehstnischen Sprach» 1637, Johann Gutsclaffin »Observationes circa linguam Esthonicam» 1648 sekä Henrik Gösekenin »Manuductio ad linguam Oesthonicam» 1660 eivät tarjoa tässä suhteessa varteen otettavaa. Sama koskee myöskin Thor Helle'n (Eberhard Gutsclaffin) Kurtzgefasste Anweisung Zur Ehstnischen Sprache 1732 ja A. W. Hupelin lähes 50 vuotta myöhemmin (1780) ilmestynyttä »Ehstnische Sprachlehre».

Puolitoista vuosisataa Hornungin teoksen jälkeen ilmestyneessä »Grammatik der Ehstnischen Sprache. Zweiter Teil: Satz-

lehre» (1853) Eduard Ahrens on laajentanut mainitun rakenteen käsittelyä, vaikka hänkään ei tässä yhteydessä, esimerkeissäkään, nimenomaan kiinnitä huomiota oratio obliqua'an. Hän mainitsee (s. 121 seurr.), että *va*-pääte on oikea ja elää yhä kansan suussa, vaikka kirkkokieli on pyrkinyt muuttamaan sen *vad*-päätteeksi. Mutta kansankieli on kyllä useilla paikkakunnilla asettanut tämän päätteen sijalle toisen, *ma*-pääteen, joka saa tukea tämän muodon muusta syntaktisesta käytöstä (esim. andis lambad sööma 'antoi lampaille syödä', neid sunniti tulema 'pakotettiin heidät tulemaan'). Tämä järjestelmä vastaa latinan accusativus cum infinitivo -järjestelmää, joka sekin seuraa »verba sentiendi et declarandi».

Ahrensin esimerkkejä ovat: ma nägin ühe hobuse mööda m i n e v a (ma) 'näin hevosen menevän ohi', kui sa oma venna näed e k s i v a (ma) 'kun näet veljesi erehtyvän', ma olen neid näinud teine teisele suud a n d v a (ma) 'olen nähnyt heidän suutelevan toisiaan', ma kuulsin tema heale h ü ü d v a (ma) 'kuulin hänen äänensä huutavan', ei ma tunnud sääske p i s t v a (ma) 'en tuntenut sääsken pistävän', ma arvasin neid vaesed o l e v a (ma) 'minä luulin heidän olevan köyhät', laidab selle kõlbmata o l e v a (ma) 'moittii sitä kelvottomaksi' ym.

Ensimmäisenä ja ainoana F. J. Wiedemann on teoksessaan »Grammatik der Ehstnischen Sprache» 1875 laajasti käsitellyt erilaisia oratio obliqua'ssa käytettyjä ilmaisuokeinoja. Ensinnäkin *da*, *ta*-loppuista infinitiiviä käytetään epäsuorassa kerronnassa osoittamaan puheen tai ajatusten sisältöä. Tätä rakennetta, joka alkuaan on maan länsiosista peräisin, käytetään sekä pääettä sivulauseissa; sen edellä käyvät »verba sentiendi et declarandi», mutta se voi esiintyä niitä ilman. Esim. ütles et raha walmsis seista 'hän sanoi, että raha on valmiina'; kaebawad ülema d olla liġ waljud 'valittavat ylempäin olevan liian ankaroitaa'; olla nēd ühendud, sis wōida lōta et waenlazed ei julgeda peale hakata 'jos nämä olisivat yhtyneet, niin voisi toivoa, että viholliset eivät uskalla käydä kimppuun' (ss. 442—3).

Samaan tapaan, samanlaisten verbien jäljessä kuin edellistä rakennetta käytetään myöskin *ma*-loppuista infinitiiviä (»Verbal-substantiv»), mikä rakenne tosin ei ole yleinen, mutta kuitenkin melko paljon käytetty. Esim. ma arwazin neid waezed olema

'luulin heidän olevan köyhiä'; ütles ennast leze olema 'hän sanoi olevansa leski'. Ilman alistavaa verbiä: nenda olema katk sīs jälle majase sänud 'niin on rutto sitten taas tullut taloon'; sīs ep olema tema midagi wõinud teha 'sitten hän ei ole voinut mitään tehdä' (ss. 448—9).

Vihdoin esiintyy vastaavasti käytettynä yleisesti partisiipin preesens; tässäkin tapauksessa »verba sentiendi et declarandi» voivat jäädä ilmi panematta. Alueittain on partisiippi genetiivissä niinkuin suomessa, alueittain partitiivissa (*d*), saarien murteessa tulad, olad, tegad, nägad ovat lyhentyneitä muotoja < tulewad jne. Etelässä ja Tarton murteessa on selvästi *t. W.* pitää partitiivia, laajimmalle levinyttä muotoa, kirjakielessä etuoikeutettuna oratio obliqua'n muotona. Subjekti(persoona) esiintyy hallitsevan verbin objektina tai hallitsevan verbin puuttuessa samoin kuin et-lauseissa nominatiivissa. Esim. ma leid'sin mehe terwe ja tugewa olewat, olewa 'huomasin miehen olevan terveen ja vankan'; linnas olewat (olewa) külm tōbi lahti 'kaupungissa kuuluu vilutauti olevan vallassa' wēl kangem olewat üks Ingļusmēs olnud 'vielä väkevämpi on eräs englantilainen ollut'; sai kuulda, et seal üks tohter elawat 'sai kuulla, että siellä asui eräs lääkäri'. — Tämä partisiippi voi myös olla nominatiivissa, niinkuin menneen ajan partisiippi aina. Esim. mõni ütleb, rahwas olew rikkaks läinud 'joku sanoo, että kansa on rikastunut'; wend olew temale kir'ja sätnud 'veli kuuluu hänelle kirjoittaneen' (ss. 460—2).

Vastaavasti käytetään menneen ajan partisiippia. Tällöin on oikeastaan *W*:in mukaan täydennettävä olewat (olema, olla). Esim. ta kītles ennast kōlimata kōik õppind 'hän kehaisi kouluttamatta oppineensa kaikki'. olewat voidaan myös panna ilmi, esim. üks soldat olewat pōgenema sänud, ja teje olewat teda toñdiks pidanud 'sotilas kuuluu karanneen ja te olette pitäneet häntä kummituksena'. — Tämä partisiippi korvaa sekä imperfektiä että perfektiä; pluskvamperfektiä ilmaisee pääverbin partisiipin ohella esiintyvä olnud, esim. tejne ju olnud koju tulnud 'hän oli jo tullut kotiin' (ss. 463—4).

Võrun murteessa on monikkoa varten erikoistyyppi: 'nemä tulnuwa'. Tätä käytetään myös perifrastisissa aikamuodoissa. Sama on levinyt myös Tallinnan murteeseen (s. 464).

Passiivisesta partisiipista mainittakoon esimerkkinä: *sīs* tehtud uks lahti, lastud minna, olnud jälle seal kus enne 'sitten on ovi avattu, annettu [hänen] mennä, hän on jälleen ollut siellä missä ennenkin' (s. 466).

W. pitää esitettyjä verbinmuotoja erikoisena moduksena, *modus relativus*. Relatiiville on siis tunnusomaista, että sillä ilmaistaan toisten puhetta ja ajatuksia epäsuorasti. Relatiivin preesensia edustavat *tulla, tulema, tulewat (tulewad), tulewa, preteeritumia* edustaa *tulnud*. Nämä esiintyvät kaikissa persoonissa (s. 474).

Passiivissa W:in mukaan näitä vastaavia muotoja ei käytettäne itsenäisesti, vaan alistettuina 'verba sentiendi et declarandi' alle. Tarton murteessa voi *tu*-partisiippiakin käyttää näin (s. 476).

Tästä Wiedemannin laajasti esittämästä verbinmuodosta M. Wesken v. 1879 ilmestynyt »Eesti keele healte õpetus ja kirjutuse viis» ei mainitse mitään, joskin siihen on viittauksia infinitiivin ja partisiipin yhteydessä. Samoin siitä vaikenavat jotkut myöhemmätkin kielipit (Kentmann, »Kurze Grammatik der Ehstnischen Sprache» 1920).

K. A. Hermann v. 1884 ilmestyneessä teoksessaan »Eesti keele grammatik» lukee moduksiin myöskin »ebakohene kõneviis»-nimisen (*oratio indirecta*); tämä on kaikille muille vastainen, koska niitä voimme nimittää suoriksi moduksiksi (*otsekohene kõneviis*). Tässä moduksessa voi käyttää seuraavia verbinmuotoja:

- 1) II infinitiiviä, esim. *tema paluda 'hän kuuluu pyytävän', tema olla palunud 'hän kuuluu pyytäneen', tema saada paluma 'hän kuuluu aikovan pyytää'*;
- 2) partisiipin preesensin partitiivia, esim. *tema paluvat 'hän kuuluu pyytävän', teda palutavat 'häntä kuuluu pyydetävän'*;
- 3) partisiipin preteeritiä, esim. *tema palunud 'hän kuuluu pyytäneen', teda palutud 'häntä kuuluu pyydetyn'*;
- 4) I infinitiivin illatiivia, esim. *tema paluma 'hän kuuluu pyytävän', teda palutama 'häntä kuuluu pyydetävän'* (s. 99).

Kaikki nämä muodot tavataan J. Nebocat'in samana vuonna julkaisemassa »Kündja» Eesti keeleõpetus »tagakordamiseviis'issä». Hermann on vuoden 1905 painoksesta poistanut 4) muodostustavan: *tema paluma*.

H. Einerin 1885 julkaisemasta »Eesti keele õpetus koolidele», joka sittemmin ilmestyi uusina painoksina, on viimeinen muodostustapa niinkään jätetty pois. Moduksen nimenä on »kahtlev kõneviis», modus relativus (ss. 55, 62—3).

J. Jõgever julkaisi v. 1904 oppikirjansa »Eesti keele õpetus koolidele ja iseõppijatele». Jaoitukselta samanlaisena, mutta aikamuotojen esityksen puolesta erilaisena hän v. 1919 ilmes-tyneessä oppikirjassaan »Eesti keele grammatika, I aasta» ryhmittelee verbin taivutusmuodot niin, että pääjaoituksen muodostavat otsekohene kõne, s. o. suora kerronta (myönteinen ja kielteinen) sekä kaudne kõne, s. o. epäsuora kerronta (myönteinen ja kielteinen). Suorassa kerronnassa on aktiivi ja passiivi sekä kolme modusta, epäsuorassa kerronnassa on kummassakin päämuodossa vain indikatiivi. Siinä on seuraavat aikamuodot:

Aktiivi:

preesens ja futuuri: tema paluvat;

imperfekti: tema olevat palunud;

pluskvamperfekti: tema olnud palunud.¹

Passiivi:

preesens ja futuuri: teda palutavat;

imperfekti: teda palutud;

perfekti: teda olevat palutud;

pluskvamperfekti: teda olnud (oldud) palutud (s. 55).

H. Põld ei mainitse lainkaan äänne- ja sanaopissaan puheena olevaa modusta, mutta lauseopissaan (»Eesti keeleõpetus. II jagu Lauseõpetus» 1922) hän »kanduv ütlusviis» (modus relativus) nimellä esittää lyhyesti tässä kysymykseen tulevia ilmaisutapoja. Esityksestä selviää, ettei hänkään, yhtä vähän kuin Einer, katso kirjakieleen kuuluvan *ma*-infinitiivin käytön oratio obliqua'n muotona. Tällaiseksi kirjakieli on kehittyinytkin. Põld'in esitys sisältää:

Aktiivin indikatiivin preesens: tema tulevat, tema tulla;

aktiivin indikatiivin preteeritum (minevik): 1) tema tulnud, 2) tema olevat tulnud, tema olla tulnud, 3) tema olnud tulnud;

passiivin indikatiivin preesens: tuldavat (myös tuldama);

passiivin indikatiivin preteeritum (minevik): oldavat tulnud.

¹ Lienee painovirhe se, että aktiivin esityksessä ei ole mainittuna: imperfekti: tema palunud, perfekti: tema olevat palunud.

Kanduv ütlusviis esiintyy nimenomaan oratio obliqua'ssa (kaudne kõne) ja objektilauseissa (ss. 70—1).

Oskar Loorits teoksessaan »Eesti keele kooligrammatika. I hääliku ja vormiõpetus» 1925 nimenomaan epää oratio obliqua'ssa I ja II infinitiivin käyttämisen, joten ainoiksi jäisivät partisiippi-muodot; näihin myöskin liittyisi murteittain esiintyvä nuvat-loppuinen tyyppi. Ks. tarkemmin EK 1922 s. 170. Siten muodostuu taivutuskaava seuraavaksi. (Samantapainen se on hänen 2 vuotta aikaisemmin julkaisemassaan Eesti keele grammatika.)

Preesens: akt. tulevat, pass. tuldavat;
 imperfekti: akt. tulnud, pass. tuldud;
 perfekti: akt. tulnuvat t. olevat tulnud, pass. tulduvat t. olevat tuldud;

pluskvamperfekti: akt. olnuvat tulnud tai olevat olnud tulnud (olnud tulnud), pass. olduvat tuldud (olevat oldud tuldud) (ss. 46—7).

Moduksen nimenä on kaudne kõneviis. — Tämä muotojen rajoittaminen näyttää jäävän pysyväksi; myöhemmät kieliopit eivät tunne L:in esittämiä mutkikkaita aikamuotoja.

K. Leetbergin Eesti lauseõpetus keskkoolidele 1925 mainitsee oratio obliqua'ssa (kaudne kõne) sekä partisiippiin että da-infinitiiviin perustuvan käytön. Erikoista modusta hän ei tunne.

Ominaista useille myöhemmille kieliopeille (A. Waldmann, »Eesti keele grammatika» 1926, Jaan Reinert, »Deklinatsioonid ja konjugatsioonid» 1927, Fr. Puusepp, »Eesti keele grammatika koolidele» 1929, Karl Vainula, »Eesti keele lauseõpetus» 1930, Elmar Muuk, »Eesti keeleõpetus I» 1927, Liisu Teder, »Eesti keele grammatika peamiselt muulastele» 1930, A. Vaigla, Eesti grammatika I 1933) on, että kaudne kõneviis todella rajoitetaan partisiipilla ilmaistuihin muotoihin; niinpä Puusepp mainitsee tyypit püüdvat, olevat püüdnud.

Muuk erottaa aktiivissa preesensin (Teder: preesens-futuurin) elavat ja perfektin (olevat) elanud, sekä vastaavasti passiivissa prees. elatavat ja perf. (olevat) elatud. Mainittava on, että Muuk, jonka kielioppi nykyään lienee johtava, puolsi I painoksessa kirjakielessä käytettäväksi tyyppiä tulnuvat, läinuvat, vieläpä minduvat (ss. 102—3), vaikkakin toteaa, että nämä muodot eivät ole kielenkäyttäjien puolelta saaneet myötätuntoa osakseen.

Oratio obliqua murteissa.

Seuraavissa poiminnoissa on pidetty silmällä sitä, että tekstien asettamissa rajoissa mahdollisuuden mukaan eri päämuodot, eri aikamuodot sekä tunnusten erilaiset äänneasut tulisivat edustetuiksi. Niinikään on pyritty antamaan näytteitä oratio obliqua'n esiintymisestä sekä päälauseissa että sivulauseissa, tapauksista, joissa hallitseva verbi on ilmipantu ja erittäinkin niistä runsaista tapauksista, joissa salainen oratio obliqua esiintyy.

Murteiden morfologiaa koskevista katsauksista on tähän valikoitu »kaudne kõneviis'iin» kuuluvia esimerkkejä.

Perfekt i ja pluskvamperfekt i.

Pä Hls (EK 1924 ss. 158—9).¹

aga poija om t õ m m à n sillä käe-puüjè külge sūrè tugeve nōri. esi lānnū peitten sillä alā. karašsive sillä all vällä ja anñive venelistele tubliti veñmalli. venelise om ärä p a g e n u.

eñrā om ūvesti nõu p i d à n, om s ā n ù tepā ūvest ärä sätte kaitte venelisege. om iuvā peip̄psi vēren o l l ù, miñklil käe sellā pāl kiñnī seot, o l l ù pādī sehēn. pā tōtti kõvast: »ku ma ne käe sās valla kišku!» taī om õ ñ n i s t e n s ē ettevōtte, om s ā n ù käe valla kišku. ku i ta om sāl ūlēs k a r a n u, om ūiis veneline nagū lup̄sti k ä ū n ù ūlē pādī vērē. siš karanu tōisē kallale. sē oī mōlage pāhē anñmen. — Mutta pojat ovat temmanneet käsipuihin suuren tukevan köyden. Itse ovat lähteneet piiloon sillan alle. Hyppäsivät sillan alta esille ja antoivat venäläisille kelpo lailla selkään. Venäläiset ovat paenneet. — Herra on uudelleen pitännyt neuvoa, on saanut hänet uudelleen lähetetyksi pois kahden venäläisen kanssa. Hän on jo ollut Peipoksen rannalla, Mikolla kädet selän taa sidottuina, on ollut veneessä. Pää teki kovasti työtä: kun saisin kädet irti kiskotuiksi. Hänelle on onnistunut se yritys, on saanut kädet irti kiskotuiksi. Kun hän on siellä ylös hypännyt, niin toinen venäläinen on pudonnut veneen partaan yli niin että loiskis. Sitten hän on karannut toisen kimppuun. Se oli melalla päähän antanut.

¹ Osittain eripainoksen, osittain EK:n tekstin mukaan. Harvennukset sitaateissa ovat minun.

MT 10.

üüls kõrd õppetteie laisè mäṛgvä sâl ja ei panè kuçüst midägi tähele. agà tōjnè lais o m tōjst kahvlege ä h v ä r d e n tōjnè nuāga. laštè vahèl tulèb ičkè tülü. agà se kuçü o m n ä r e n kuç latsè tüllü lätsive. agà oḍia o m n ä ṅ n ù et kuçü nāratteḅ ja oḍia o m õppetteieḷ sedà nüḍ kõnelnu sellè õppetteieḷ kellè laisè. — Kerran opettajan lapset leikkivät siellä eivätkä kiinnitä kuvapatsaaseen huomiota. Mutta toinen lapsi on toista kahvelilla uhannut, toinen veitsellä. Lasten välillä tulee aina riita. Mutta se kuva on nauranut, kun lapset joutuivat riitaan. Mutta hoitaja on nähnyt, että kuva hymyilee, ja hoitaja on sen nyt kertonut papille, sille papille, jonka lapset.

Ha Kuu (EK 1926 s. 33).

ra·nna | tō·nūs o l i | u·o t t a n d omà | na·išt | a·nne tulema | su·omest | ka·labūst ja o l i | k ü · t t ä n d | sa·ūna ahju, | et kuç a·n | ku·o tulèb, | et sīs vi·htuda | sá·vad. | ei· olè | a·nne | tu·ldigi | ja ha·kkand | ü·ksi | sa·ūnas | vi·htuma. | sī·s pant | pü·ksüt | sa·ūna | rä·ūstāsse | rī·ppuma. | mā· vanamiēs ol i | n ä · h t i a, | et niē tō·nükse | pü·ksüt siēl | rä·ūstās | rī·ppusid | ja o l i l e · i k k a n t · s e n | pü·ksü | ta·kumase | pu·ole | ka·ik ärä. | ja sī·s siē | ra·nna tōnūs o l i ü · õ l t | m ā · juhanalle et: | mi·ks sa minū | pü·ksüt | le·ikkasid? | m ā · juhàn ol i | ü · õ l d et: | hi·ntrige | si·kà | sō·i. | ra·nna tōnūs ol i | ü · õ l d et: | k á ju·st, | hi·ntrigel on | sū·r sika, | vadè sá· olèd viēl | pa·lju | sū·remp | si·kà. — Rannan Tönys oli odottanut vaimoansa Annaa tulemaan Suomesta kalanpyynnistä ja oli lämmittänyt saunan uunia, että kun Anna tulee kotiin, että sitten saavat kylpeä. Ei ole Anna tullutkaan ja on alkanut yksin saunassa kylpeä. Sitten oli pannut housut saunan räystäälle riippumaan. Mäen ukko oli nähnyt, että ne Tönynsen housut riippuivat siellä räystäällä ja oli leikannut kokonaan pois housujen takapuolen. Ja sitten se Rannan Tönys oli sanonut Mäen Juhalle, että: miksi sinä minun housuni leikkasit? Mäen Juhana oli sanonut, että: Heikin sika söi. Rannan Tönys oli sanonut, että: niin juuri, Heikillä on suuri sika, kas sinä olet vielä paljoa suurempi sika.

Võ Rõu (MT 53).

mu imä lelläpoig õl vana sikka (Ludoff?) man tarepoisihN. tu heṛ o l tud tarēpoissi egà õdagu pešnu. tol imäl o l i o l n u v ä g ä

halße, tu oļ läñnu iks akna tādē vahtma ku pešti. — Äitini serkku oli vanhan Sikan luona kamaripalvelijana. Tuo herra oli sitä kamaripalvelijaa joka ilta piessyt. Äidin oli käynyt hyvin sääli, hän oli lähtenyt aina ikkunan taa katsomaan, kun piestiin.

vat-tunnuksinen modus obliquus.

vat-tunnuksen ohella voi esiintyä vad, vet, ved, va, ve, v, u.

Lä Emm (EK 1931 n:ro 6 s. 189).

mól kahju ei má pole lādäl känd eñd | rasva kiñgi | olavadv müija |. — Minulle on vahinko, etten ole markkinoilla käynyt. Rasvakenkiä kuuluu olevan myytävänä.

Pä Hää (EK 1931 n:ro 1 s. 15).

»köstri iлдä piävaju nōrik olema?» — »oõh, kēllē nōrik ta sis ó?» — Lukkarin Hilda kuulemma jo on nuorikko? — Voi, kenen nuorikko hän sitten on?

(MT 43).

vanā õnnistegiija rist oleva kadačka pūšt olnū, ta ei lähava külmedē kadačkaga ühte. ja sis nõnda oleva ni vanadv inimesed rākkinu, ei kep oleva ieñsakkast ülemb. — Vanhan Vapahtajan risti on ollut katajapuusta, se ei kyllä ole sama kuin meidän kataja. Ja sitten olivat vanhat ihmiset puhuneet niin, että keppi on pirua ylempi.

(Salme Soosaar, Häädemeeste khk. morfoloogia).

õppeitaga ärrā ja prouva ei iõvā tilkka kah. — Papin herra ja rouva eivät kuulu juovan tippaakaan.

tuliäñna tegemesel seotta va kaõs lūda vaštapiidi koõku. — Paran toimesta sanotaan liitettävän kaksi luuta vastakkain yhteen.

māsikka mardē ristiksel ei oleva iudu, oleva tēnē va karšk. — Mansikan Martin ristijäisissä ei kuulu juodun, hän on raitis.

(MT 70).

tā mis võrukāl si õñ, ei siñnst vōivā pid'ädä. — Ei tiedä, mikä lurjus se on, ei sellaista voi pitää.

temā su rra va ärä. — Hänen sanotaan kuolevan.

temā kōht oleva kañgest tüh. — Hänen vatsansa on muka aivan tyhjä.

vanà aĩ mĩs tulnù mehè iurè ia lubanu púkürma vällä viijä ia vanamis küsnù obesemehe käpst, lubagu temäle sĩ mis ilma tädmaita kodus olla va. mĩs möilenu, mis tal sis olla va, möilenu, pannu käed kokku. ennè ta i ta hta va lubadud palkka ku küsteistkümmè ästad müpä lävä. — Vanha, harmaa mies oli tullut miehen luo ja luvannut viedä puukuorman pois, ja ukko oli pyytänyt hevostmieheltä, että lupaisi hänelle sitä, mitä hän ei tiedä kotona olevan. Mies oli ajatellut, mitä hänellä siis on, ajatellut, pannut kädet yhteen. Ennen hän ei tahdo luvattua palkkaa, kuin kuusitoista vuotta on kulunut.

säl ta oleva mittù korda vj sukkapálu köi t n u preihibel. — Siellä hän on monta kertaa vielä sitonut sukkanauhoja neidoille.

Pä Hls (Alide Raudsepp, Halliste morfologia).

peremēs s o i t v a (D) ommèn linna ia v o t v a kardulid ka ühès. tōistre ius' m i n e v a täo kōli. nē sāppa m a k s v a (D) tohat kolmsada markki. ta i s t u i t t a v a siñna õnaõppid. mustikkid le i d v a (D) mõtsast iuvà kül. — Isäntä kuuluu matkustavan huomenna kaupunkiin ja ottavan perunoita matkaan. Naapurin Jussi kuuluu menevän tänä vuonna kouluun. Ne saappaat kuuluvat maksavan 1,300 markkaa. Hän kuuluu istuttavan sinne omenapuita. Mustikoita kuuluu jo kylläkin löytävän metsästä.

(MT 14).

miu esäsä kōnēl — miu nāi temät — temä ollù väikkè poisikke, ku palkke siä vēt, temä o l e v e d palkke v e d ä n, temä ollu katskümmend neli vanà, — Minun isoisäni jutteli — minä näin hänet — hän oli ollut pieni poikanen, kun hirsyä oli vedetty tänne, hän on hirsyä vetänyt. Hän oli ollut kahdenkymmenen neljän vuoden ikäinen.

vanast o l e v e d iikki üle seišme ästa sōdà o l l u. — Vanhas-
taan oli aina yli seitsemän vuotta ollut sotaa.

(MT 45).

poitivāri naęne kaęvas, et iōsep o l e v a v a r a s t e n. — Poti-
faarin vaimo valitti, että Joosef on varastanut.

Vl KJn (MT 51).

rebāne o l e v a t i ä n d, et külä rahväs oñ iāsse augù raĩdnd
ia o l e v a ü i t t e n d: »minè pistä siält sabà sišse.» unť o l e v a
pišnd; rebāne ü i t t e n d: »ōęgù sūri ia veĩksid segāmini, ärä sūri

üksì õegù.» unì m õ i t t è n D: mul ùkka kõva iõùD, ja õ i k n D rohkem sùri ja k ü s n D: »rõnuvader, kas iuba võib tõmmatta.» rebäne ü i t t è n D: »ei võ!». o l n D jälle üks tük aèga ja unì o l e v a k ü s n D: »kas võib». rebäne v a s t à n D: »ei võ!» unì k ü s n D kolmat kōrda ja rebäne ü i t t è n D: »tõmma!» unì põle iõùDND enäm. — rebäne iõsND külässe ja oleva külä kogràd rebäse kallale tu l n D. inimised tu l n D vei tuma aukkudest; unì iäiND sabà iässe ja kaisund, et metsä sãB. — Repo on tiennyt, että kylän väki on jäähän avannon hakannut, ja sanonut: mene, pistä sieltä häntä sisään! Susi on pistänyt. Repo on sanonut: huuda suuria ja pieniä sekaisin, älä suuria yksin huuda! Susi on tuuminut: minulla on aina hyvät voimat, ja huutanut enemmän suuria ja kysynyt: repo kummiseni, joko voi nostaa? Repo on sanonut: ei voi. On kulunut jälleen vähän aikaa, ja susi on kysynyt: voiko? Repo on vastannut: ei voi. Susi on kysynyt kolmannen kerran, ja repo on sanonut: vedä! Susi ei ole enää voinut. — Repo on juossut kylään ja kylän koirat ovat revon kimppuun tulleet. Ihmiset ovat tulleet vettä noutamaan avannoista. Susi on jättänyt hännän jäähän ja koettanut päästä metsään.

VI Trv (EK 1926 s. 35).

tükkì á peräst tuli seppälõ tagasi, läjts miù vellè manù. seþ üttelnu temäle, ei vellè kähèn o l l e v. — Jonkun ajan perästä [hän] tuli sepältä takaisin, läksi veljeni luokse. Seppä oli sanonut hänelle, että se on veljen kädessä.

Ta Kod (Kettunen, Kod. dial. ss. 143—4).

teijõ laivva 'kuulutte moittivan'.

minuda suñnitava 'sanotaan, että minua pakotetaan'.

(MT 88).

vananà äkkàs alelsama ja kõnelema, jañ, et tämä kallìs ja põhjatto ilòs lapsekkene õ l è v a ärä s u r e n u D. — Eukko alkoi valitella ja puhua, niin, että se rakas ja ihmeen kaunis lapsi on kuollut.

agà õenàs läks kuä järèle sūrè itkuga, et tämä elò õ l è v a ärä r i k k u i t u D puhàs. — Mutta oinas lähti myös jälkeen kovin itkien, että hänen elämänsä on kokonaan tuhottu.

tämä õ l è v a p õ D è n u D vil sellè muä aigus, meš üks sūr muä onè — vil siäl saksamuä tagà. — Hän on potenut vielä sen maan tautia, mikä eräs suuri maa on — vielä siellä Saksanmaan takana.

Va San (MT 54).

ta om̄ nūD sūrè kahjū sānū; ĵūrē' p u d e v e ĵa ĩrmus keṛgesti üles t u l l ũ ĵa nūD tel̄ o l l e v v äēga vilets elū. — Hänelle on nyt koitunut suuri vahinko; juuret murenevat ja hirveän helposti ovat lähteneet maasta, ja nyt hänellä on hyvin kurja elo.

(Johanna Schmidt).

lašti peni vallalē. nū ollēvē kōĳk urda peñni: kiisa ĵa keṛge kihāge ĵa kōvā ollēvē nū ĵūskmä, nuĵD mōtsān vällä laštā ei o l l e v v o ĵ d a n u g i, nū o l l e v e s ā n d s e o l l e v, et mōtsān oĳva vastū pūD surnūs ĵōsksuve. — Päästettiin irti koirat. Ne olivat kaikki ajokoiria: hoikka- ja kevytruumiisia ja kovia olivat ne juoksemaan. Ei ole voinutkaan niitä laskea metsässä irti, ne ovat olleet sellaisia, että metsässä heti vasten puita ovat juosseet kuoliaaksi.

(MT 63).

suššē ollēv oĳlū. — Susia kuuluu olleen.

Va Krl (E. Jaska, Krl murde morfol. ülevaade).

Akt. prees. *muṛdvet, pel̄gäv;*

akt. perf. *ollēv muṛdnu', ollēv pel̄länu';*

pass. prees. *ĵūDavē;*

pass. perf. *ollēv mur̄t, ollēv oḍet, ollēv ĵūdu.*

(EK 1926 s. 127).

solase' o l l e v tsiā v o ĳ t u n u pōlēš ĵa ā r v e ĵ n u. — Rengit, sanotaan, ovat ottaneet sian puoliksi ja vieneet pois.

Va & Vō Har (E. Paas).

ū l n ũ siš enne sulaseḷē, et timā tū kōĳk ilusade ā r ā t e g e . m u ĵ d u ' e ĵ t o ħ t i v siłmi eite tulla'. — Oli sitten ennen sanonut rengille, että hän tekee kaikki työt kunnollisesti. Muuten hän ei uskalla tulla silmien eteen.

pūgiĳkēņē elle v ĵ o ĵ d a n u täüs kanda' ĵa lānnū pakku. rikkaš veli oĳ ĵā l ũ m ā pūgi ā r ā taḷpanu, o l l e v laĳsk o l l u'. — Kratti ei ole jaksanut täyteen kantaa ja lähtenyt pakoon. Rikas veli oli taasen krattinsa tappanut, se on ollut laiska.

Vō Kan (Ali Kōrv).

rihārt roĳtki ol̄i üš kōṛD vaĳlimāēl kāñnū' ĵa taĳtse ĳn dale siĵā māĵiā ehittādā'. nūD ĵā l tal̄ kū l siĵā tulēmada, o l l e v s ā n u saṅgastēhe ĳn dale koitsušē. — Rikhard Rohtkin oli kerran Vallimäellä käynyt ja tahtonut itselleen tänne rakentaa talon. Nyt

hän kyllä jäi tähän tulematta, kuuluu saaneen Sangastessa itselleen kodin.

innembä sänest sammelt järven eē olē ja eē olē ka tōisin järvin sīn ümbrusen. nī seantse samble kasumine ollēv tuln ü' amē-rikkast. — Aiemmin ei ollut sellaista sammalta järvessä eikä myöskään toisissa järvissä siinä ympärillä. Sellaisen sammaleen kasvaminen kuuluu tulleen Amerikasta.

Võ Plv (MT 68).

ja ni-me olēvat | tä sāl:lt s ā n w' | et ki:vi olliva' | ütstōse kõrvalē laottu' | ja lū:' olliva a'l || — Ja nimen kuuluu se siitä saaneen, että kivet oli toinen toisensa viereen ladottu ja luut olivat alla.

Võ Rāp (MT 78).

nigut timmä ollēv näñn ü ni hü p p ä n ü iõkkē. lainetki ei ollēv peärä i ä n ü'. — Niin pian kuin hän on nähnyt, niin on hypännyt jokeen. Lainettakaan ei ole jälkeen jäänyt.

Võ Vas (P. Viires, Morfol. ülevaade Vas kihelkonnast Lasva vallast).

Akt. prees. *sāvat, iõvat, pallēvat;*

akt. perf. *olēvat sānu', olēvat pallēlnu;*

pass. prees. *iūdavat, pallēldavat;*

pass. perf. *olēvat pallēldu* (harv.).

Se (A. Kask, Morfol. ülevaade Setu murdest Satseri nulgast 1927).

Akt. prees. *kuīsva* (tilap?), *kuīsvat, lõpvat;*

akt. perf. *olēvat kuīsnu', olēvat lõpnu';*

pass. prees. *anītavat;*

pass. perf. *olēvat anī.*

lät bādaidzēs ku ei o l l e v i lozīt rōivīt, kuīš tema sāl a ā g a u eīla . . . — Käy surulliseksi, koska ei ole kauniita vaatteita, kuinka hän siellä alkaa elää . . .

vāhrist ku m i n n e u sisse . . . ütēl mačia miñna mündä, tōzēl mačias mündä, kolmandalē las üldä: . . . ta uš m i ñ n e u vaļ-lalē ta lāi . . . sūr ema kōlu . . . ta sōrmēn o l l e v sōrmus. las vōita ta sōrmus. ku t u l l e v ušē, las üldä: . . . zīš ta uš t u l l e v kiñni. — Kun menee sisään veräjästä, yhden talon sivutse mennä, toisen talon sivu, kolmannella sanokoon: . . . se ovi menee auki, hän lähtee . . . isoäiti on kuollut . . . hänen sor-

messaan on sormus, ottakoon sen sormuksen. Kun tulee ulos, sanokoon . . . niin se ovi menee kiinni.

tän o ħ l e v vaçiaç iauzit rōwit. — Hän tarvitsee kauniita vaatteita.

keizrit tãmbã kr ū n i i t a u . . . temaŕ ka ta ħ t e v siĥna sōiĥta, kon keizrit kr ū n i i t a u. — Keisari tänään kruunataan. Hän myös tahtoo sinne matkustaa, missä keisaria kruunataan.

vaĥn general ta va nu tiçiu pâle, et sãne sōrmus, sún o i t t a v.
— *general lãt ôdagu: tema tōppin o ħ l e v, pa ħ l e v ūzest.*
— Vanha kenraali on saanut tietää matkoilla, että sellaista sormusta pidetään suussa. — Kenraali lähtee illalla: hän on muka sairas, pyytää yöksi.

Koi (EK 1927 s. 136).

un ziš ta poçg om̄ kuĥleĥnu rãskeiçst, kũ nũ omã nã iũdva prižnũ, kũ nemmi ūtski e i i õ ù d v a mãle lüvã. kuhia pezan ladva ois mã šin un̄ tüve ois ūllen, kũ tã pũga lüĥ ūtte rehi, ziš nema a õ p p u v vãlla. — Ja sitten se poika on kuunnellut vähäisen, kun ne pahat henget ovat kehuneet, että heitä ei yksikään pysty lyömään maahan. Suovan alustassa latvapää maassa ja tyvipää ylöspäin, kun sillä puulla lyö yhden iskun, niin he kuolevat.

ia-tunnuksinen *modus obliquus*.

Pär Hää (Salme Soosaar Häädemeeste Khk morfologia 1927).

tãĥkurañdes oleçia misçunãr; sellè iũrès oleçia ū lãvì loçttu. — Tahkurannassa kuuluu olevan lähetyssaarnaaja; hänen luonaan on läpi yön luettu.

mitte mišsugust e i oleçia kãluittu. — Minkäänlaista ei ole punnittu.

veñnãv oleçia mõlemãv i õ n ù. — Veljet kuuluvat molemmat juoneen.

EK 1931 n:ro 1 s. 15.

taĥkunãs iãnikste al oleçia eçla sũr rãĥm o l n ù, mittũ vōrkku oleçia kaĥki lãç n ù, mitme kũrmaçã vĩttu liñna.» — Tahkunassa Jaaniksten alla on eilen ollut suuri silakkaparvi, monta verkkoa on repeytynyt, monella kuormalla on viety kaupunkiin.

da-tunnuksinen modus obliquus.

da-tunnuksen d:n sijalla voi olla t, d, l, r, n tai 0.

Vi Iis (Hilda Juulman, Morfologilisi erijooni Uhe külast 1932).
siè m e ñ n a omme jõhvi. — Hän kuuluu menevän huomenna Jõhviin.

näväd p u å k k i d a õunaõppuid. — He kuuluvat ympäröivän omenapuita.

Tämä rakenne ilmoitetaan harvinaiseksi.

siè e i p i d a d a kirjuitatta õskamagi. — Hän ei kuulu osaan kirjoittaakaan.

teisedua omad p i d a d a jo einamäl olema. — Naapurin väki kuuluu jo olevan niityllä.

Jä Ann (MT 25).

siè ütles | et temä olla istutandan. — Hän sanoi istuttaneensa.

Ha Juu (EK 1933 n:ro 2 s. 55).

olla peksetud seal mahtra mõisa õues oli piik old ja oli peksetud ni et lihà tükkid old liñnanud. — On piesty siellä Mahtran moision pihassa. Oli ollut penkki, ja oli piesty niin, että lihapalat olivat lentäneet.

Ha Rap (MT 69).

sügise põl akkasid juba iituid liikkuma | kui sänä naesed ja eded kokku iutuisid || siält perè õõen ehk juhèn v õ t t a ju jälle sellè lenù ehk kañiè || — Syksypuolella alkoivat jutut liikkua, kun naiset ja mummut sattuivat tapaamaan toisensa saunassa. Sieltä perheen Jaan tai Juho ottaa taasen sen Leenun tai Kaijen.

ennemalt õnd sî prük | et prūdil õnd lehà vuånäs süles | enne ei olla sänì piält mahà tulnd | kui ämmä ei lehà vuånä ä võind || — Aiemmin on ollut se tapa, että morsiamella on ollut lihavati sylissä. Ennen ei ole reestä tullut pois, kuin anoppi on ottanut sen lihavadin.

endisel ajal olla tihti kaupad kañki i ä ñ n d || sis p olla nõremaitel enne r ā g i t t u d õ l n d || sis tulnd mõnèl mehèl mittu ušt lävi kañja || — Ennen aikaan ovat kaupat usein menneet rikki. Ei ole nuoremmille aiemmin puhuttu. Niin on monen miehen täytynyt kulkea monesta ovesta.

Sa Muh (EK 1926 s. 121).

*si:äl | su:ò | ra:ba | i:äre | pi:al uò üks | vä:hikke | ko:ht | ja
si:al siē | pe:remes olli | a:lisen et | ko:dukõjja | k õ: ÿ ÿ a | i: gä |
ü:õse | si:ält | mü:õdas || r i k k u d a | te:mà | u:nè | ra:hü.* —

Siellä suorämeen laidassa on muuan vähäinen maatila, ja siellä se isäntä oli valittanut, että kummitus kulkee joka yö siitä ohi. Rikkoo hänen yörauhansa.

Pä Tõs (H. Sepik, Morfol. ülevaade. 1927).

Akt. prees. *kõñje, lugède, palùde;*

pass. prees. *kõñdade, loëttade, palùitade.*

(MT 57).

ki:ssid lukku ãst ä nüüd v i d a d e vangid kiñnu. — Kiskoivat lukon edestä auki, nyt kuuluu vangit vietävän Kihnuun.

p i d a d e iikka kõma igä koõd auttuga. — Kuuluu joka kerta käyvän autolla.

Pä Khn (A. Kask, Noomeni ja verbi Morfol. ülevaade Kihnus).

Akt. prees. *õppi, nuütõ, saittõ, akkaiitõ;*

akt. perf. *olla õppin, olla akkan, olla uõttan, olla saiñ, olla nuñ;*

pass. perf. *olla tõmmattud, olla paluitud.*

Pä Vän (MT 94).

señtsme mõsese rāmaitus p i d a d a olema kõõkki kuñstükka. — Seitsemännessä Mooseksen kirjassa pitäisi oleman kaikenlaisia taikatempuja.

Pä Hls (Alide Raudsepp, Hls morfoloogia).

*talù anis olla (oleva) eila kodù tuln ü. kariane p i d a d a
(pidava[D]) äräde kõli mineme. pulmà tulla (tuleva[D]) iuba
nävälä pärast.* — Talon Ants kuuluu eilen tulleen kotiin. Pai-
men kuuluu menevän kouluun. Häät kuuluu tulevan jo viikon
perästä.

Ta MMg (Nortamo—Mägiste, Raoma jutujavatused 1928).

Vana Redarstaat ise vestis mulle kõrra, kuda tema ükskord õlla lobistanud terve Jumala üü õtsa sedä Säväraoma lahte müüda, ehk küll tundis kõik kõhad siin nagu viis sõrme. (s. 35). — Vanha Redarstaatt itse jutteli minulle kerran, kuinka hän oli

soudellut koko yön tätä Syvärauman lahtea pitkin, vaikka kyllä tunsii kaikki paikat siellä niinkuin viisi sormeansa.

ma-tunnuksinen modus obliquus.

Vi Sim (MT 71).

siñna siš o le ma katkù vañkker la g u n e n u d. — Sinne siis ovat ruton vaunut särkyneet.

Pä Hls (Alide Raudsepp, Hls Morfologia).

ĩäk o le ma (-va ~ olla) ullùs l ä n n u. tõiñstre rahväs o le ma kañ puñma k u t s u t i. n a m i n e m a (-va ~ miñna) višt ristsele vôi kuš. — Jaakko kuuluu tulleen hulluksi. Naapurin väki kuuluu myös kutsutun häihin. Heidän kai pitäisi mennä ristiäisiin tai minnekä.

Tällainen käytäntö ilmoitetaan murteessa harvinaiseksi.

VI Pil (Maria Kilk, Murdejooni Pil kihelkonnast 1928).

ta tulema koĩù. — Hän kuuluu tulevan kotiin.

ta olema aĩge. — Hän kuuluu olevan sairas.

ta võima kasvandiĩku. — Hän kuuluu ottavan kasvatin.

Ta Lai (H. Nigul, Murdejooni Lai kihelkonna kaguosast 1929).

Akt. prees. *kirĩuttama;*

akt. perf. *olema kašnud, tema olema kúlñud.*

Ta Pal (S. Põlluman, Pal murde morfol. ülevaade 1929).

Akt. prees. *paluma, eĩ paluma;*

akt. perf. *õlema palũnd, eĩ õlema palũnd;*

pass. prees. *paluittama, eĩ paluittama;*

pass. perf. *õlema paluittud, eĩ õlema paluittud.*

Ta Trm (B. Sõõt, Trm murde morfol. ülevaade 1927).

Akt. prees. *soãma, eĩ soãma, tõiñmama, eĩ tõiñmama;*

akt. perf. *(õlema) soãnd, eĩ õlema soãnd, mon. 3 p. soãnuvad, eĩ iõlema soãnuvad ~ soãnd, (õlema) tõiñmanud, eĩ iõlema tõiñmanud, mon. 3 p. (õlema) tõiñmanuvad, eĩ iõlema tõiñmanuvad;*

pass. prees. *soãdama, eĩ soãdama, tõiñmaitama, eĩ tõiñmaitama;*

pass. perf. *õlema soãdũd, eĩ iõlema soãdũd, õlema tõiñmaitud, eĩ iõlema tõiñmaitud.*

(MT 82).

ja alkanud õtsima kušt ta sõmist sãnuD ja o l e m a o t s i n u D r i d e l a p p i s i d k e l l e g a s i d u d a s a b e t k u i a v a s i d s a b. — Ja on alkanut hakea, mistã hãn on saanut syötãvãã, ja on hakenut vaatetilkkuja, millã voi sitoa, jos haavoja saa.

Ta MMg (Julius Mägiste, Raoma jutujavatused 1928).

Vilk õli seda lugu vestnud tervele linnale, et mesuke molkus mina õ l e m a, ku metsa j u h t u m a. E k s i m a ä r a õ t s e k õ h e ja e i t u n d m a enam mitte niisukestki kõhta ära, kos ma kümniD kõrdu üüd õlen õllud lunnujahi aal. (s. 33). — Vilk oli jutellut koko kaupungille, millainen põhkõ minã olen, kun metsãã iouduD. Eksyn muka kohta, enkã tunne enãã sellaista paikkaa, missã kymmeniã kertoja olen yõtã viettãnyD linnustamisen aikana.

Aga ku ta nãgi seda suuretükikuuli sial perapuu, siis ta, riagitasse, õ l e m a v a n d u n u d nõnna, et inimesed õlid arvanuvad, et moa lähãb viimati lahti tema jalge ees . . . (s. 62). — Mutta kun hãn nãki sen tykin kuulã siinã kõlissã, niin hãn oli kuulemma kiroillut niin, ettã ihmiset olivat luulleet, et maa viimein aukeaa hãnẽn jalkainsa edessã . . .

Ta Kod (Kod. dial. I ss. 143—144).

Lãntisellã murrealueella (Halliku, Pala) on *-ma*-konstruktio: *nãgĩn sõõdma, tulema, õlema* jne. — Tãssã on siis kysymys partisiippiarakenteen vastikkeesta, mutta erehtymãttã voitaneen olettaa, ettã mainitulla alueella oratio obliquassakin esiintyy *ma*-tunnuksinen verbinmuoto.

*nud-, tud-*tunnuksinen *modus obliquus*.

Otsakkeessa mainitut tunnukset esiintyvãt eriasuisina alempana olevissa murrenãytteissã. Tãrkeimmãt äãnneasun muunnokset kuvastuvat seuraavissa esimerkeissã. Aktiivi: *maganud, õttãnd, õlD, üõlD, ütteltki, üteln, palun, tahtnu, õllu', lãnnü'*; mon. trimppaned, ollet; mon. 3 pers. *tuõndnuvad, paõstnuve, kãõnnüvã*. Passiivi: *anttud, kũsõitud, võdud, panttu, sãdeõtugi, võdu, lõõdũ, minõ, tõõmãl*.

Vi Iis (H. Juulman).

teõseduã kãrõl õ l D iõõhvis omã semblaõkkuõtega kuõs. t e i n e D konõ iã t r i m p p a n e D kohõ õõge tubliste sãõl. kuõ iõ kõõik võnad

ḡ u ḁ d u d ḡa saḡkuḡkad s ü è d u d, sīs a k k a n d ḡōhvist kodù tulema. — Naapurin Kaarlo oli ollut Jöhvissä kaveriensa kanssa yhdessä. He olivat saalanneet kokoon ja ryypänneet heti aika lailla siellä. Kun jo kaikki viinat oli juotu ja eväät syöty, niin olivat alkaneet tulla Jöhvistä kotiin.

Vi Lüg (MT 74).

uḡpus üḡs naḡne. t u l̄ d, üḡse k r i ḡ p p i n d uḡt; kotò käviḡḡas tulèB! tuḡrvi pú k u k k u n d mahà n̄i èt k e l i s e n d; tämä ü t l e n d sīs, èt valḡed uñdid sinù süḡḡu; sīs l ä ḡ n d menema. — Hukkui eräs nainen. Oli tullut, yöllä oli raapinut ovea; kummitte-
lija tulee. Korento oli pudonnut maahan, niin että oli kolissut; hän oli sanonut sitten, että valkeat sudet syökööt sinut; sitten oli lähtenyt menemään.

Vi VNg (MT 59).

eḡta k a ḡ B a n d mehele, et: »mihkli mārḡia narriiti minù kaḡge eḡta puḡlè.» — Illalla hän oli valittanut miehelle, että Mikon Maaria narrasi minua kaiken iltapäivää.

Vi VJg (Helene Olderman).

võḡ o l̄ d piḡl̄t | ilusa väl̄lanägemisega, | s ü è d u d | ḡa põlè kedagi võerast arù suḡdud. || naitukke valḡemB o l̄ d | kuḡ kaupme omà võè. || külàs r e ḡ ḡ i t t u d ikke enne, | èt vanamor tiḡB igà aḡsaga untsu, — Voi oli ollut päältä kauniin näköistä, oli syöty eikä ole mitään outoa havaittu. Vähän vaaleampaa oli ollut kuin kaupiamiehen oma voi. Kylässä oli puhuttu aina ennen, että eukko joka asiassa tekee petosta.

(Ali Kõrv).

ühèl mehèl o l̄ d kaḡs toḡtti. ta isè t e h è n d nad ḡa a ñ d imetsematsist kolm tilkka veḡd ḡa sīs o l̄ d toḡdid val̄mis tüḡlised ḡa k ü ḡ t tüḡd. p a ñ d u d nad kam̄bri lakka magama ḡa perenaḡne k a ḡ n ù d lakka kõḡkki ḡḡd toḡttu toḡttivele. — Eräällä miehellä oli ollut kaksi paraa. Hän oli itse tehnyt ne ja antanut nimettömästä sormesta kolme pisaraa verta, ja sitten parat olivat olleet valmiita työmiehiä ja kysyneet työtä. Oli pantu ne kamarin ullakolle makaamaan, ja emäntä oli kantanut paroille ullakolle kaikkea hyvää ruokaa.

Vi Sim (MT 71).

vanàd eiḡdèd riḡkkisid, et ennemuḡste, ikkè viḡl enne sedà kaḡku o l̄ d, et piḡle sõḡḡà k ä ḡ n u v a d viḡl taḡḡad ḡa rüḡviḡkkud muḡd

müõ^eda riḡgi, taḡmas ja rüõ^evimas. nad p õ l e i t t a n u v a d kōik ā. — üks nainè n ä ì n d, e i t u l n u v a d t e s e d j ä l l e. pōlè mūd sugnd ku l ä ì n d p a r s i l e. rüõviikkud v ā d a n u v a d ü l e uksè isè ü i t t e l n u v a d: nētū. — Vanhat mummot puhuivat, että ennen muinoin, se oli ollut aina vielä ennen sitä ruttoa, että sodan jälkeen olivat vielä käyneet murhamiehet ja ryöstäjät ympäri maata tappamassa ja ryöstämässä. He olivat polttaneet kaikki. — Muuan nainen oli nähnyt, että he olivat tulleet taas. Eivät ole muuta voineet kuin lähteneet orsille. Ryöstäjät olivat katsoneet ovelta, sanoneet: ei.

Jä JMd (MT 60).

o r u vanamiest k ä ì n d k u r ç i a d v a i m u d e n n e s u r m a k i u s a m a s || o l d i l u s a d m u s t a d i s a n d a d || k u i v a n a m i e s ä r r ä s u r n d | s i s e n n e ü e l d | k u i m a ä r ä s u r e n | s i s ä r g è v i g e m i n d k i r i k k u m a i t t a | m a pōlè s e d à v e g r t ' | a g à i k k e v i d u d k i r i k k u m a i t t a || isè v a n a m i e s e n n e õ p p e i t t a n d k u i d à t e h à | e t t e m à e i t u l è k o d u || t u l d a g à i k k e k o d u k ä i j a k s || — Orun vanhusta olivat pahat henget käyneet ennen kuolemaa kiusaamassa. Ne olivat olleet kauniita mustia herroja. Kun vanhus oli kuollut, niin hän oli ennen sanonut: kun minä kuolen, niin älkää viekö minua kirkkoon haudattavaksi, en ole sen arvoinen. Mutta vain oli viety kirkkoon haudattavaksi. Itse vanhus oli aiemmin opettanut, kuinka pitää tehdä, että hän ei tule kotiin. Mutta hänestä oli vain tullut kummittelija.

Jä Tür (MT 42).

vanemal a ç à l l ä ì n d m è s m e i s a p u i d r a i j u m a. k a s ' k ü i t è n d: v ä r a m i n d r a i j u, m i n d m e i m e a s ' s à p e ä l e t a r v i s. — Vanhaan aikaan oli mies lähtenyt metsään puita hakkaamaan. Koivu oli sanonut: älä minua hakkaa, minä olen moneen asiaan tarpeellinen.

Ha Kuu (EK 1926 s. 33).

villemil ja maril o l l e t p u l m a t j a s i e v i l l e m i i s ä m a r t i s i e o l i u o t t a n d s ä ç i a k i v i c u l t t u l e m a. — Vilellä ja Marilla oli ollut häät, ja se Villen isä Martti oli odottanut hääväkeä kivikolta tulemaan.

k r u s i a u g u v a n a m i e s s i e ü õ l d e t — v a i v i l l e m i i s ä s i e k i p p u n d v ä l j ä, e t m a l ä h ä n p e k s ä m ä n e i d. — Kruusiaugun vanhus oli sanonut että — vai Villen isä oli pyrkinyt ulos, että minä lähden pieksämään heitä.

Ha Juu (MT 93).

mô ēdè eit rēākkis, et ta o l d sūrè kasuga ja m õ i t t è l d et ma soan jubā ènne lēri mehele, agā õ t t a n d nī kauuā kui kahè gūmne üheksa oastaseks, sis allēs s o a n d mehele. — Äitini äiti jutteli, että hän oli ollut suurikasvuinen ja ajatellut, että minä jo ennen rippikoulua joudun naimisiin, mutta odottanut aina 29-vuotiaaksi, sitten vasta oli naitu.

Ha Rap (MT 69).

muđu ènnevanast mä η g i i t t u d torubi l l i | ja a g e t t u d sa r v e || ènne l a k s u i t t u d pulmas p i t s a | kuū õ e s a i t t u d || p i t s ā va r r è ü m m e r o l n d s i q r è p a g l a d | ja t e h t u d l i n a d e s t p i t s ā l a k s u d || t ü d r u k k u i t e l o l n d p u l m a s a l a i t t i t õ d | t e i n d p o e s t e l e p i t s ā l a k s u s i || — Muuten ennen vanhaan oli soitettu säkkipilliä ja puhallettu torvea. Ennen oli häissä läimäytetty piiskalla, kun ilakoitiin. Piiskan varren ympärillä oli ollut sääripaulat ja tehty pellavista piiskan siimat. Tyttöillä oli ollut häissä alati työtä, olivat tehneet pojille piiskan siimoja.

Ha Nis (MT 91).

mo isaemaisa r e a k k i n d t i t r e l e | se oli mo isa emā | o m a l u g u || ta oli kü l | l i n n u l a s k j a || s i s t a l ä i n d s i r e n e l l a b a l a j b a õ h t u | se n n a r a h u l a s o m ä l e l i n d u l a s m a || — Isoäitini isä oli puhunut tyttäreelleen, se oli isäni äiti, erään tapauksen. Hän oli pyssymies, linnustaja. Hän oli lähtenyt kiirastorstain aattoiltana sinne Rahulan suon mäelle lintuja ampumaan.

Ha Ris (MT 62).

vaenelaps o l n p e r è s t e n i m a s . t e m ā a g e t t u d s a u n ā a h j u k i t m a . l a p s p a l u n j u m a l a d : » o h j u m ā l k i l , m i n d a e t t a k s e k i l m a g a s a u n ā a h j u k i t m a j a p e r e t i i t a r v a h i b t o ā s . » l ä i n k i t m a t u l n ü k s s a n t j a p a l u n k a s a u n a , ü t t e l n : » l a s e m u l k a v i h e l d a . » — Orpolapsi oli ollut perheessä ansaitsemassa. Hänet oli ajettu saunan uunia lämmittämään. Lapsi oli rukoillut jumalaa: oi Jumala, minut ajetaan kylmällä saunaan uunia lämmittämään ja talontytär vahtii tuvassa. Oli lähtenyt lämmittämään, oli tullut kerjäläinen ja pyytänyt myös saunaan, oli sanonut: anna minun myöskin kylpeä.

Lä Mär (MT 32).

ā p t e g i s t t o d u d j ä l l e ü h t e p u n a s t p u l b e r t , m i s j ä l l e p i d a n d p i i p e s a s s e õ e r u i t u d . . . — Apteekista oli tuotu taasen punaista pulveria, jota jälleen oli pitänyt hieroa pivoon . . .

Lä Kse (MT 66).

ǖkskord v õ t n mēs tohma naīse. mēs l e i n d rahaboiti. naīne n ä i n kūs ta p a n̄ d. — Kerran oli mies ottanut tuhman vaimon. Mies oli löytänyt raharuukun. Vaimo oli nähnyt, mihin hän oli pannut sen.

(MT 66).

ǖks v i d u d vir̄tsu, teīne p̄äsalu. — Toinen oli viety Virtsuun, toinen Paatsaluun.

Lä Var (MT 73).

tǖdrik l ä i n salaja endrīkki īüre tubà. naīne n ä i n tǟn d kūj tä vällä t u l̄ n, s õ i m a n s̄is tǟn d kūj nāv̄isi kūj tä o s̄ k a n. m̄is p̄õle lausn mette s̄õnagi. — Tyttö oli lähtenyt salaa Heikin luo tupaan. Vaimo oli nähnyt hänet, kun hän oli tullut ulos, haukkunut sitten häntä myöskin niinkuin oli osannut. Mies ei ole lausunut sanaakaan.

(EK 1929 n:ro 5—6 s. 113).

kōr d o l̄ n ǖks lāvakāpten merehädas. s̄ür tōr m āi a n māsina hīijuma rān d̄ä. kāpten ǖ i l e n, et kūj p̄äseb eluga ä, s̄is ta sēnne ēst hävitt̄äb hīijurāhva k̄ige s̄ürema vāenlase ära. p̄ ä s e n i k̄ka ǟ i a k̄ü s i n k̄ä, kēs teīitel ōn k̄ige s̄ürem vāenlane. n̄e ǖ i l e n, et hundid õ k̄ige s̄ürem̄ä d vāenlased. i a sest āīast k a d u n g i d hundid ä, pole änam ühte gid lām̄b̄ä d mūr d m̄s. — Kerran oli eräs laivankapteeni ollut merihädässä. Kova myrsky oli ajanut laivan Hiidenmaan rantaan. Kapteeni oli sanonut, että jos hän pääsee hengissä, niin hän siitä hyvästä hävittää Hiidenmaan kansan suurimman vihollisen. Hän oli pelastunutkin ja myöskin kysynyt, kuka teillä on suurin vihollinen. He olivat sanoneet, että sudet ovat suurimmat viholliset. Ja siitä asti sudet ovatkin hävinneet, eivät ole enää yhtään lampaita tappamassa.

Lä Phl (MT 77).

mīs p̄ēva e h i d e t s̄ē ȭsse k i s̄ t mahà, s̄is p a n d u d mustad här̄jad igese, kus n̄ē d sēism̄ä īäv̄ä d senn̄ä s̄is pidi ehitt̄äm̄ä. — Mitä päivällä oli rakennettu, se yöllä oli revitty maahan. Sitten oli pantu mustat härät ikeeseen, mihin ne jäivät seisomaan, siihen piti sitten rakennettaman.

Lä Rõi (EK 1929 n:ro 5—6 s. 111).

sesama sel̄ja maret l ä i n d ǖkskord umigu varà eīnamal mēj peremehe īüre kūj se vigadid i g u n d. maret s e i s n i a āi a n

juuttu, perast läin ära ja sūr kraitti siitta unik iän järele. — Sama Seljan Maretta oli kerran lähtenyt aamulla varhain heinämaalle meidän isännän luokse, kün tämä oli hionut viikatteita. Maretta oli seisonut ja jutellut, sitten lähtenyt pois ja suuri paran sittakasa oli jäänyt jäljelle.

(EK 1925 s. 77).

kuḡ vaštlapä tu l̄D, sīs pe s̄ tu D vaštlape pāva keḡk asiḡd puhtaks, sīs seḡsvad āsta oīsa valged. — Kun laskiainen on tullut, niin on pesty laskiaispäivänä kaikki esineet puhtaaksi, niin pysyvät vuoden loppuun valkeina.

Lä Emm (EK 1931 n:ro 6 s. 188).

maeḡd pō len D | tōmvs lä in D siḡna kuḡ maeḡd pōlest | üks vana raitta ruḡm ol n D väravv kaḡna tagā ja viškask seḡnē sūre tulē seḡne raitta ruḡmū | sē r a k̄ s u n D ja p a u k k u n D nin da eḡ i r m u s o l n D nähä. — Talot olivat palaneet. Tuomas oli lähtenyt sinne, kussa talot paloivat. Vanha vaja oli ollut portin kannan takana ja viskasi suuren tulen sinne vajaan. Se oli räiskynyt ja paukkunut, niin että oli ollut hirveätä nähdä.

Lä Hii (MT 95).

münu isa käḡs | möḡsas | kuḡjadat lam̄vud vīmḡs talinḡs || läks suḡtsema kõrtsi | ja üks mēs tu l̄ n D ukse pāle temale vaštu | ja v i n D tema levakoitti ā | — Minun isäni kävi moisiossa kuivattuja lampaan lihoja viemässä Tallinnaan. Läksi Suitseman kapakkaan, ja muuan mies oli tullut ovella häntä vastaan ja vienyt hänen leipäpussinsa.

Sa Muh (EK 1926 s. 121).

nü·ḡD üks | na:ḡne ja | po:ḡḡ läksiD | mö·ḡsa ja | ä·ḡnname | tu : l̄ n ja | s̄s | na:ḡsterahvas | la : s ḡ | ä·ḡname | ma·hā || ü·iteln || vōitā n̄i palju kuḡ | ḡu·mal | sō:le | a·ḡnab || ja vi·li ol n | ä·ḡname kās̄t | ma·hā | ku·k̄ k u n ja | s̄s | po:ḡḡ uḡ | e:male | ü·iteln || lä·hme tōme | ko·itō | ko·itiD ja | lä·hme tōme | ǟ | ni·sū || ja l̄ ä·ḡ n tu ḡ n ko·itiD. — Nyt muuan nainen ja poika läksivät moisioon, ja para on tullut, ja sitten nainen on ampunut paraa ja sanonut: ota niin paljon kuin Jumala sinulle antaa, ja vilja on paran kädestä pudonnut maahan, ja sitten poika on sanonut äidille: lähdemme tuomme kotoa säkkejä ja lähdemme tuomme pois vehnät. Ja he ovat lähteneet ja tuoneet säkit.

Sa Jaa (EK 1925 s. 132).

rūdile paḡkuitti vīna. kuḡda polē kosilast tahtḡD, sīs äḡ v ö t ḡ D ta pudeliD vaḡtu. — Morsiamelle tarjottiin viinaa. Jos hän ei ole tahtonut kosijaa, niin appiukko on ottanut hänen pullonsa vastaan.

Sa Khk (MT 96).

üks vanamiēs v ö t t a n enesele naēse ja sīs ta e l a n D üsna ilusti selle naēsega | ta e l a n D üsna ilusti || ta naēne l ä ḡ n D pūhapāval kerkko | t u l D kerkkost â || tal o l D üsna vīsipārane vīsakkas naēnē | miēs k ü s i n D öhta naēse kḡst mis sa täna kerkkos naērsid | naēne ü t t e l n D et ma naērsin seda et vanapagan kirj u i t a n D nende nimesid kis kerkkos tukkund on. — Ukko oli ottanut itselleen vaimon, ja sitten hän oli elänyt vallan somasti sen naisen kanssa, hän oli elänyt varsin somasti. Hänen vaimonsa oli lähtenyt pyhänä kirkkoon, oli tullut kirkosta pois. Hänellä oli ollut vallan säädyllinen, hyväkäytöksinen vaimo. Mies oli kysynyt illalla vaimolta: mitä tänään kirkossa nauroit. Vaimo oli vastannut, että minä nauroin sitä, että pahalainen kirjoitti niiden nimet, jotka kirkossa ovat torkkuneet.

(MT 27).

eñnem p a n D u D pūšsile öbē kūliD sišse niḡg la s t u D pūšsiga pōhḡa tūlē pōle. — Aiemmin oli pantu pyssyyn hopeakuulia ja ammuttu pyssyllä pohjoiseen päin.

Sa Jäm (EK 1926 s. 30).

| sī:s on | no:iti | ḡü:rna | ḡü:re l ä ḡ n D | sâ:lē | no:ü kūsima. | no:iti | ḡü:rī | ö : ḡ p e D a n D | tā:lē, | ku:ḡdās | kâ:dē sâDA. — Sitten hän on Notin Jyrin luokse lähtenyt sieltä neuvoa kysymään. Notin Jyri on opettanut hänelle, kuinka saisi sen haltuunsa.

Pä Khn (MT 28).

tūdrik olōs ühti kaḡBan. r ā k k i n tādile, tādī ḡälle — kaḡBAS kōḡk ḡälle, teštele inimestele, k a ḡ B a n kuḡlittaḡiale. — Tytär ei olisi yhtään valittanut. Oli puhunut tädille, täti jälleen — valitti kaikesta jälleen, toisille ihmisille, oli valittanut opettajalle.

Pä Tōs (EK 1928 s. 103).

agā sīs t u l n nōr naēne merest välta ḡa p i D a n laēva kiñdi ḡa t a ḡ N sedā mēst omale puḡma piḡlimes. agā mēs pōlē taḡN ḡa tešt k ḡ l n koḡ. sīs naēne l u B a n laēva ünmer lūkkatta. agā selle pēḡle mēs l ä ḡ n ḡa naēne l u B a n Dä seḡna taḡkašsi ḡälle

túa. naęne p a n̄ piļlime pęà oma pōļlese ja l ä ì n veite. — Vaan sitten on tullut nuori nainen merestä ja pitänyt laivaa kiinni ja tahtonut sitä miestä itselleen häihin soittajaksi. Mutta mies ei ole tahtonut, ja toisetkin ovat kieltäneet. Niin nainen on luvannut kaataa laivan. Vaan sitten mies on lähtenyt ja nainen luvannut tuoda hänet sinne takaisin. Nainen on pannut soittoniekan pään esiliinaansa ja on mennyt veteen.

Pä PJg (MT 76).

oma külà mehèD | tu l n D me:tsast || ü i t e l n D | lähmè vā-ttama | nā-ęme ko:à | mis me:de mehèD | kú-lvad kohtus || o : l n D paras | pe:ksmise a-ęG | mē:stele a n t t u D vi-itsu || ki:helgoņna ärrà k ū s i n D || nō. lapsèD | mis tē- sīn kõjtte || — Oman kylän miehet olivat tulleet metsästä, sanoneet, lähdemme katsomaan, näemme myös, mitä meidän miehet kuulevat oikeudessa. Oli ollut paras pieksemisen aika, miehille oli annettu vitsaa. Pitäjän herra oli kysynyt, no lapset, mitä te siinä käytte.

Pä Tor (EK 1925 s. 78—79).

ü i t e l t k i unðile kõrvà sisse: sô jumal ä! unl agà põle liguitantki. nüjt p õ l D múD midagi tehà, vanabagan s o s i s t a n D õtte tasakkeste unðile kõrva: sô kural ä! kohè k a r à n D unl rapsti ülès ja vanabagana kallale. sūrè vaęvaga p â s e n D vanaul terve nahaga minema. — Oli puhunutkin suden korvaan: syö jumala! Mutta susi ei ole liikuttanutkaan. Nyt ei ollut muuta tehtävänä, paholainen oli kuiskannut oikein hiljaa suden korvaan: syö paholainen! Kohta oli susi kavahtanut äkisti pystyyn ja paholaisen kimppuun. Suurella vaivalla paholainen oli päässyt ehein nahoin menemään.

Pä Vän (EK 1933 n:o 3 s. 95, 96).

ēnalesed o l n D ēnamal. tūlekèrD tu l n D ja k ē r u i t a n D ēnamal kõik saod puruks. vanal aęgal naestèl o l n D pušsid ja üks v è s a n D pušsiiga tūlekèru, tūlišpasa sisse. tūlišpašk l e ñ n a n D õhku viù! viù! ja ēnalesed l ä ì n D koęò, ema ol telgi es kaņęast kudumas ja r ā k k i n D, et tēse pere tāt o l n D s u r n D. — Heinäväki oli ollut niityllä. Tuulispää oli tullut ja pyörittänyt niityllä kaikki ruot yhdeksi sotkuksi. Ennen aikaan naisilla oli ollut puukot, ja muuan oli viskannut puukolla tuulispäätä. Tuulispää oli lentänyt ilmaan viuh! viuh! ja heinäväki oli lähtenyt kotiin,

äiti oli teltan edessä kangasta kutonut ja sanonut, että toisen perheen vanhus oli kuollut.

mōni rākkis, et tōñnivak o l n D tārī kañ. siñna pa n̄ D u D rīDīD ja pūksa ja kōikki, mis t e h̄ t u D, — tōñnile kiḡgītuseks. — Joku sanoi, että tōnninvakka oli ollut kaljakannu. Siihen oli pantu vaatteita ja housuja ja kaikkea, mitä oli tehty, — Tōnnille lahjaksi.

Pä Hää (MT 80).

teḡse pā:và t u l n u omikku va:rà | üks mḡ:s si:nna | iat a h̄ t n u le:īBa lainatta || e:mà pōle a:n̄nu || temà iḡba t â: D n u || — Seuraavana päivänä oli tullut varhain aamulla mies sinne ja tahtonut lainata leipää. Äiti ei ole antanut. Hän oli tiennyt.

Pä Saa (MT 70).

iāriā mōḡsa kuīser a k k a n u karjānāist armastama. armastus l ä n̄ n u nōndà kaḡuēl, eī l ä n̄ n u sohki ja tuḡtūdrīk t a h̄ t n u ka kuīsert omale peḡg-mehēks ja r ā g n u sevā a s̄ i a proḡuāle, eī nendē karjānāine ollava nōrīk. — Jäärjän moision kuski on alkanut karjakkoa rakastaa. Rakkaus on mennyt niin pitkälle, että tämä on käynyt raskaaksi, ja sisäkkö on myös tahtonut kuskin sulhasekseen ja puhunut sen asian rouvalle, että heidän karjakonsa on nuorikko.

Pä Hls (MT 75).

poḡg i k k e n kañ. vanamēs t e r e i t t e n i a k ü s k e n: »miš sa i k k e t?» — Poika oli myöskin itkenyt. Ukko oli tervehtinyt ja kysynyt: mitä itket?

i a maḡia o l l u akkendest sāvīk mā sissi vaḡi u n u. — Ja talo oli akkunoita myöden vajonnut maahan.

k ä s k e n t e m ä t ū e s t v ä t t e m m i n n ä. s ō s o l l u v i l t ū i m i n k ū l t t a, k o r s t n e v i l p a i s t n u v e. — Oli käsenyt häntä uudestaan menemään katsomaan. Sitten oli vielä jyminä kuulla. Savupiiput olivat vielä näkyneet.

(I. Org).

pālē ōñne valamist vōḡtti sḡ vesī i a v a l a i p ū h k m e i t t e pālē i a e s i m i n t k a i t t e i a l a g e o i s a i a s i s k u l l e t: sāl kuñnēs sīs n u i t e t, sāl s ā n ū n u t t a, kuñnēs laḡdu k o l i s t e t, sāl s u r n ū keñniḡi ärà, — Onnen valamisen jälkeen otettiin se vesi ja oli valettu roskien päälle ja itse menty molemmin jaloin päälle ja kuunneltu: siellä missä sitten oli itketty, siellä tullaan itkemään, missä lautoja kolisteltu, siellä tulee joku kuolemaan.

VI SJn (EK 1933 n:o 2 s. 56).

koõra l ä ì n d kah poisid lakka — näeb valge palakkas lakkas ja tüdrikkud magavad. pois k a r g a n d kohè sinna palakka peäle, et terè õmmikkust — kohè o l n d pikkali rihà aluse põranda peäl más. kú p a i s n d kaituse lügist sisse ja seält rihà aluse põrandalle jüskü palakkas. tènè pois sis v õ t n d ta seõga ja t a h n d ärä viija. — Kerran oli myös poikasia lähtenyt ullakolle — näkee valkean liinan ullakolla ja tytöt makaavat. Poika oli hyökännyt suoraan sinne liinalle, että hyvää huomenta — kohta oli ollut pitkällä riiehen alustan permannolla. Kuu oli paistanut kattolukusta sisään ja sieltä riiehen aluksen permannolle juuri kuin liina. Toinen poika oli sitten ottanut hänet selkään ja tahtonut viedä pois.

(MT 92).

tèsè pävà a n t t u d rehè pappile kolm tõppi vina, — Toisena päivänä oli annettu riiehen lämmittäjälle kolme tuoppia viinaa.

VI KJn (MT 30).

*vaim p i n ä n d sedävisi. se o l n d juust surnuaija iürès. vīmaiti l ä ì n d kirikkumõisa pīmälüpsikkuite iüre. tüdrekkud l ä ì n d õppeitaiale kaõbama. õppeitaia lu gen d omà rāmattuga, ei a i t t a n d. — Henki oli kiusannut niin. Se oli ollut juuri hautuumaan vieressä. Viimein se oli lähtenyt pappilaan maitokiulujen luo. Tytöt olivat lähteneet papille valittamaan. Pappi oli luke-
nut kirja kädessä, ei ollut auttanut.*

VI Plt (MT 7).

kubias võitis taalbergi iüri obuse ja läks surnuä iüre. ta ei näñnd and enam kuõkilgi ja värav ol d kiñni, aga proiua i s t u n d kivi oisas luasid ol d silmade es, p õ r a n d rāmaitu lehti vasakkulle põle n i miõ rabiseb. tema l õ n d obuselle jalaga külge ja s õ i t pisisuäre. kui tagasi t u l d, ei ole proiua d ol d, s i s k a d u n d ä. — Vouti otti Taalbergin Jyrin hevosen ja läksi hautuumaalle. Hän ei ollut nähnyt hanhea enää missään, ja portti oli ollut kiinni, mutta rouva oli istunut kivellä, hänellä oli ollut silmälasit, kääntänyt kirjan lehtiä vasemmalle, niin että rapisee. Hän oli potkaissut hevosta jalalla kylkeen ja ajanut Pisisaaren. Kun hän oli tullut takaisin, niin ei ole rouvaa ollut, oli kadonnut.

(MT 35).

viõlandi muõl üks vana pois t e ì n d enesele kerstü valmis, t e ì n d kerstule kahegortse põhiä ja p a n d rahà kahegortse põhiä

vahela. kuì â s u r n D, m a e t t u D mahà. t õ s t i a D t u n n u v a D k ù l, e t k a n g e s t i r a s k e. p ä r a s t a k k a i t u D r a h à o i s m a, r a h à k u s k i l. v i m a i t i r e a g i t t u D p o l i t s e i l e. v õ e t t u D v a n a p o i s k e r s t u s t v ä l l ä, v õ e t t u D t e j n e k o r D p õ h j a a l t ä i a l e i t t u D k i r a h à. p a b e r r a h a o l D n i s k e k s l ä i n D, õ b e r a h à l p õ l e k e d a g i v i g ä o l n D. — Viljannin maalla oli vanhapoika tehnyt itselleen kirstun valmiiksi, tehnyt kirstuun kaksinkertaisen pohjan ja pannut rahaa kaksinkertaisen pohjan väliin. Kun hän oli kuollut, oli hänet haudattu. Kantajat olivat kyllä tunteneet, että oli kovin raskas. Sitten oli alettu rahaa hakea, rahaa ei missään. Viimein oli puhuttu poliisille. Vanhapoika oli otettu arkusta pois, otettu toinen pohjakerta alta pois ja löydettykin rahaa. Paperiraha oli kostunut, hopearahassa ei ole mitään vikaa ollut.

VI Pst (MT 33).

s i o m j ä l l e ü j t s m ö r t s u k k a l u g u. l ä n n u ü j t s k o r D e s ä t t i d ä r t l ä n i m ö t s ä. n e i l t u l i v e m ö r t s u k k a v a s t u. e s ä t a p p e t i ä r ä d e, t i d ä r p ä s n u k ä e s t ä r ä d e, j a i j u s k e n k a h m ö r t s u k k a p e s s ä. — Tämä on taasen murhatapaus. Olivat lähteneet kerta isä ja tytär metsän läpi. Heitä vastaan tulivat murhamiehet. Isä oli tapettu, tytär oli päässyt pois ja juossut myös murhamiehen asuntoon.

VI Trv (MT 18).

s õ s p a n t i t i d r u k i a p o i s k a i t e k k e s t e k o r u m a g a m a, k e s e i o l e t a h t a n, s e d ä n o m i t. m a i l m a i t u m a l a g a m o l l u k o g u s i n. õ i t s i g u b i a s j a k ü l a g u b i a s o l l u m a n. k e n e i o l e p a e g a l s e i s ä n, t õ m m a t i a l a g u b i d i v ä l l ä. — Sitten on pantu tyttö ja poika kahden kesken rinnan nukkumaan. Ken ei ole tahtonut, sitä on nuhdeltu. Suunnattoman paljon on ollut koolla. Yövouti ja kylävouti ovat olleet heidän luonaan. Ken ei ole paikalla seisonut, hänet on temmattu jaloista ulos.

(MT 17).

k a i t e j ü r i t a h t a n r u i t u r i k k a s m i n n ä. o l n u v a ü t t e g ö r r a k ö r t s i n. t e m ä a n d a n s õ s p a k k a t s i l v i n a, k ü s k i n k u d a s i s e d a t u l i ä n d a t e i t ä. — Katten Jyri oli tahtonut äkkiä tulla rikkaaksi. Olivat olleet kerran kapakassa. Hän oli antanut sitten Pakkatsille viinaa, oli kysynyt, kuinka sitä paraa tehdään.

Ta Ksi (EK 1926 s. 125).

koṛrà jälle *koṛ* m a g a n u d *reheduq* vōruses. *sulaseD* o l n ù d *reheduqs*. *sulaseD* k ū l n u d, *koṛàD* a k k a n u d *kiškuma*. *t õ m m a n u d* uksè lahti, *koṛ* k a r a n u d *siisse*, *unì* ká . . . *miš nūt* tihà *unDiqa?* *no* *siš* v õ i n u v a d *paṛre* *ja* *paṛrega* *taṛma*. *mõnì* *mis* t õ n u d *ià* *malcà*. *eḷ* olè *tuqst* *enne* *vällä* *lasnuvat* *kuḷ* *ärà* *ta ṛ n u v a d*. — Kerran jälleen koira oli maannut riihituvan eteisessä. Rengit olivat olleet riihituvassa. Rengit olivat kuulleet, [että] koirat olivat alkaneet tempoa. He olivat tempaisseet oven auki, koira oli karannut sisään, susi myös . . . Mitä nyt tehdä sudelle? No sitten ovat ottaneet riu'un ja riu'ulla tappamaan. Joku mies oli tuonut hyvän seipään. Eivät ole tuvasta ennen laskeneet, kuin ovat tappaneet.

Ta Pal (Ali Kōrv).

teḷmehed t õ n ù d *agù*, *te h n u v a d* *sūrè* *rīdà* *ja* *siñna* *õisa* *pa n d u d* *tonì* *ja* *pi ste it u d* *põlema*. — Työmiehet olivat tuoneet hakoja, olivat tehneet suuren rovion ja sinne päälle oli pantu para ja pistetty palamaan.

lohusu *kirjakañ'djale* *t u l n u d* *ühekõrra* *tḷ* *piäl*. *järele* *kaḷs* *mīst* *tõllaga* *ja* *v õ i n u v a d* *kirjakañ'djia* *koà* *piäle*. *tõllà* *ēs* *õ l n u v a d* *ilusàD* *obesed*. *äràD* *k ū s i n u v a d* *kirjakañ'djia* *kāst* *kaš* *sa* *tuñnèD* *neḷD* *obešid*. — Lohusuun kirjeenkantajan jäljessä oli tullut kerran tiellä kaksi miestä vaunuissa ja ottaneet kirjeenkantajan mukaan. Vaunujen edessä oli ollut kauniit hevokset. Herrat olivat kysyneet kirjeenkantajalta: tunnetko näitä hevosia?

Ta Trm MT 56.

kõrD *lä h n u v a d* *kaḷs* *kõstri* *kõli* *boḷssi* *kerikkumõjsa* *vaṛ* *gile*. *üks* *ü it è n d* *tēsele*: *minè* *sā* *tõ* *lādast* *lanmàs*, *mā* *išè* *koṛjan* *aḷiàst* *koḷtidäḷje* *kaṛsid* *ja* *õttan* *siñD* *keṛkañbri* *ēs*. *lä h n u v a d* *ei* *siš* *tõlè*. *kaṛsavaras* *so à n d* *enñem* *vaḷmis* *ja* *õ d à n d* *omà* *kohàl*. *agà* *kellames* *k ū l d* *mürà* *ja* *lä h ṅ d* *õṛpeṭtaḷia* *jūrde* *ašjàst* *teattama*. — Kerran oli lähtenyt kaksi lukkarin koulupoikaa pappilaan varkaksiin. Toinen oli sanonut toiselle: mene sinä tuo navetasta lammas, minä itse korjaan puutarhasta säkillisen kaalia ja odotan sinua sakariston edessä. Olivatkin lähteneet työhön. Kaalivaras oli tullut aiemmin valmiiksi ja odottanut paikallaan. Mutta kellonsoittaja oli kuullut melun ja lähtenyt papille asiasta ilmoittamaan.

(MT 82).

súr mōisa ärrä lä h n u d avinuūrme kōrsi. avinuūrme mīs s ō n u d siäl siä liha ja pa ñ n u d vōl d piälē sinna. aga sî sūr ärrä v ā d a n u d sedā piält ja pa ñ n u d seda imest ja mitte sōnā pōle r i g k k i n d. — Suuri moision herra oli lähtenyt Avinurmen kapakkaan. Avinurmen mies oli syönyt siellä sianlihaa ja pannut voita siihen päälle. Vaan se suuri herra oli katsellut sitä ja pitänyt sitä ihmeenä eikä ole sanaakaan sanonut.

Ta Kod (EK 1933 n:o 3 s. 96).

kui kabrina mōisa rehēd pōlēma läksi d, sīs ōli kältta suā d u d, et vanā tuť ō l l ù d esimene nägija tulēgahjū. no, sīs v i ä d u t, tämä košto. no, košton k ü s i t t u d, et »kui vanā sa ōlēd?» tuť ü è l n u d, et: »minā ōlēn naesēs nelī uassat vanēm». — Kun Katarriinan moision riihet rupesivat palamaan, niin oli saatu kuulla, että vanha Tut oli ollut ensimmäinen tulipalon näkijä. No, sitten oli hänet viety oikeuteen. No, oikeudessa on kysytty, että »kuinka vanha sinä olet?» Tut oli sanonut, että: »minä olen neljä vuotta vaimoani vanhempi.»

Ta TMr (EK 1924 s. 157—8).

ja siš v i d u sē tüdruk mōisa ja l a o t t e d u valge linā mahā ja panttu tüdruk sinna valge linā päle ja māsik mariā panttu kaite dōistkūmne tal d r i k k u g a temā p ā ü m b r i ja siš n a k k a n u v a nemā vällä tulema, ütstōistkūmme tükki ja siš tū vana siüg tū esi j ā n ù sišse. ja siš tullu v a tal d r i k k u d e manū, l a k n u v a n i g ā k u t s i k k a t ja kunā j o l a k n u v a siš k ä e n u v a ü m b r e ja tahtsiva sišse tagasi minnä. ja peigmēs ū l n u. ja siš tull ù tū vanā siüg vël vällä ja peigmēs o l l ù a g ā r ja t ō m m a n u siš — r a i s a o b e s e s ä l l ā n t ā o m o l l ù — tü d r u k k u l ō k v a k e š k p a i g u s t k i n n i ja t ō m m a n u o b e s e s ä l g ā. ja siš t u l l u v a s ä l t s ū r ē ā m i s e g a t u l e m a. ja siš o m t ō i s ē p ā v ā t a g a s i l ā n n u v a. — Ja sitten oli viety se tyttö metsään ja levitetty valkea liina maahan ja pantu tyttö siihen valkean liinan päälle ja mansikoita pantu kahdelletoista lautaselle hänen päänsä ympäri ja sitten olivat ne alkaneet tulla ulos, yksitoista kappaletta, ja tuo vanha käärme itse oli jäänyt sisään. Ja sitten olivat tulleet lautasten luo, latkineet niinkuin koiranpennut, ja kun olivat latkineet, niin olivat käyneet ympäri ja tahtoivat mennä takaisin sisään. Ja sulhanen oli odottanut. Ja sitten oli tullut tuo vanha käärme vielä ulos,

ja sulhanen oli ollut ripeä ja temmannut — ratsain hevosen selässä hän on ollut — tyttöä suoraan keskeltä kiinni ja temmannut hevosen selkään. Ja sitten olivat lähteneet sieltä kovasti ajaen tulemaan. Ja sitten ovat toisena päivänä lähteneet takaisin.

Ta Ote (Elfr. Paas).

vanatoñt k u i v a t t a n u l i n n a m ä e l r a h a . m i s l ä n n ü s i n n ä k ü s ü n ü e n d ä l e k a r a h a . ü i t e l d ü : »e i s ä .» — Paholainen oli kuivattanut linnamäellä rahoja. Mies oli lähtenyt sinne, kysynyt itselleenkin rahaa. Oli sanottu: »ei saa».

k ö i t n ü v ä s i s k o i t i s ü k i n n i j a k ü s ü n ü : »k a s n ä e t j o n ä , j a e s i v a l a n u n u i j a g a . — Olivat köyttäneet sitten säkinsuun kiinni ja kysyneet: joko näet? ja lyöneet nuijalla.

Va Hel (Linda Müllerson, Morfol. ülevaade Hel murde lõuna osast).

Akt. perf. *n e m ä j ä n n u v e , n e m ä t a h t n u v e* (tai: *o l e v a t j ä n n u , t a h t a n*).

Va San (MT 63).

s e l v ö e t s i s l u v v a s i h e s t p e n e p p i t v i i s u . — Hänelle oli otettu sitten luudasta pienempiä varpuja.

n ä e r ü ä s t o l l ü j ä l l e s i s s e s ö k k u t t u , o p m a n o l l ü s e d ä n ä n n ü j a t ö e s t l ö d ü . — Kas ruista oli jälleen sotkettu, päällysmies oli sen nähnyt ja sen takia oli lyöty.

l u i t e r u s e ü i t e l n u v e k ü l , e i e g ä i k s m ä d e i s ä . r i g a l ä n n u v e k i r u i t e m e i k s k i k v e n n e u s k u , n i k k a g u s i s k a i t e ä s t a p e r ä s t s ä d e i t u g i p e s t r i v ä l l ä . — Luterilaiset kyllä olivat sanoneet, että kukaan ei saa maata. Riikaan olivat lähteneet jokainen kirjoittautumaan venäjän uskoon, niin kauan kunnes kahden vuoden perästä oli toimitettukin pappeja maalle.

Va Krl (MT 15).

s o e n d i k k ä ü n ü k a r j a l a t s i m a n u n u r m e p ä l e , m i t t u k o r d a k ä ü n ü . e s o l e p e n i k a p u t t u n u s o e n d i t . i k k u n u k a r j a l a t s i m a n , s i l m i s t t s i l k n u v e l . k a r j a l a t s e a n d e n u l e i b ä . s u s i r a p p u t t u n u n a h a s ä l l ä s t m a h a — o l l u k a r v e s t m o i s n i g u p r e i l i . — Ihmissusi oli käynyt paimenpoikain luona kedolla, monta kertaa käynyt. Ei ollut koirakaan puuttunut ihmissuteen. Se oli itkenyt paimenpoikain luona. Silmistä oli tippunut vettä. Paimenpojat olivat antaneet leipää. Susi oli ravistanut nahan pois selästä. Se oli ollut kaukaa moision herran neiti.

(E. Jaska).

Akt. perf. *ḡōnuveʹ, muṛḡnuveʹ*.

Tämä tyyppi on harvinainen.

Va & Vö Har (MT 44).

lō ü t̄ hainu vaiḡiä, m i n t̄ oḡsma andsi pōlē. — Oli havaittu heiniä uupuvan, oli menty hakemaan Antsin luokse.

üttel nāsēl o llw mḡs äräʹ k o l uʹ. — Eräältä vaimolta oli mies kuollut.

(E. Paas).

tōnḡgōrd̄ t u l l u k̄ k i poḡsilḡ kar̄i nūri tüürikkḡ vašta. poḡs kah h̄ i t t ä n ü ruttu hāu rišti t̄ bāle ḡa esi ḡ ü s̄ k u n u pohmä takka pakku. — Toisella kertaa oli tullut poikaa vastaan joukko nuoria tyttöjä. Poika oli heittänyt nopeaan risun tien poikki ja oli itse juossut pensaana pakoon.

Vö Urv (MT 64).

vanast perän sōita k ä ü n ü v äʹ tsišsiʹ māl. nuʹ o ll u v aʹ vana viñne naḡḡḡ. tsišsiʹ oḡ kor̄ianuʹ(va) kōḡk̄ kokku, mis inne kätte s ā n u v aʹ. ütškōrd̄ t u ll u v aʹ tsišsiʹ rehetarḡ. kui perremḡs tsišse n ä ḡ n üʹ l ä ḡ n üʹ parsilḡ pakku. tsišsiʹ t u ll u v aʹ ahupaḡstelḡ ḡa t õ ḡ m a n u v aʹ rōḡvaʹ üles ḡa esi l a u l n u v aʹ. — Ennen vanhaan sodan jälkeen olivat sissit käyneet maassa. He olivat olleet vanhoja venäläisiä naisia. Sissit olivat keränneet kaikki kokoon, mitä vain käteen olivat saaneet. Kerran olivat sissit tulleet riihitupaan. Kun isäntä oli nähnyt sissit, hän oli lähtenyt orsille pakoon. Sissit olivat tulleet uunin paisteeseen ja nostaneet vaatteet ylös ja laulaneet.

Vö Plv (MT 61).

üts vicurine mēʹs̄ l ä ḡ n üʹ | pedäḡähe üles̄ || nāseʹ | e i t̄ i d̄- n ü v äʹ | e t̄ mēʹs̄ oḡ || m õ t̄ t e l n u v aʹ || e t̄ p̄ü-hä teññüs̄ um̄ | ḡa ü t̄ t e l n ü v äʹ || p̄ühä teññuseḡḡ | oḡ nah | se:osāga ra-hül || — Eräs kurillinen mies oli lähtenyt petäjään ylös. Naiset eivät olleet tienneet, että se oli mies. Olivat luulleet, että se on pyhä Tönnis ja olivat puhuneet: pyhä Tönnis ei ole osaansa tyytyväinen.

Vö Rōu (MT 38).

l ä ḡ n uʹ k̄ koitō varas v a r a s t̄ latḡ äräʹ. — Oli lähtenyt kotiin, varas varastanut lapsen.

Se (J. Mägiste, käsikirj.).

kezvã vai kãra' t ũ t kũrmaga kodò, ka ã l u t t a t rehè aã mãhha. — Ohrat tai kaurat oli tuotu kuormassa kotiin, kaadettu riihen alle maahan.

Lut (MT 22).

vañh generaã t a v a n u t i ç i u pãle, et sãne sõrmus, sún oiçtav. — Vanha kenraali oli kuullut matkoilla, että sellaista sormusta säilytetään suussa.

Oratio obliqua kirjakeielessä.

Johann Hornung, Ma kele Koddo ning Kirgo Ramat. 1695.

Selfamma Ajal furri Nälga Otfata Rahwas ninda kui Joseph kirjotab. Ühhe Leiwa Pallukeffe pärraft o m m a d keige furemad Söbrad Mögaga teine teift ä r r a r a i o n u d ja p i f t n u d. Lapfed o m m a d Wannemade / Jssa ja Emma Su eeft ja Suuft Leiwa Pallukeffe ära k i f k n u d: ei o l l e fiis Wend Öele / eiga Ödde Wennale Armo a n n u d / eiga teine teife päle h a l l e s t a n u d. Üks Wak Jwwi o n paljo Rahha m a k s n u d. Mönningad o m m a d Weikfe Sitta fure Nälja pärraft f ö n u d. Mönningad o m m a d Saddola Rihmo ning Möga Tuppe päält Nahka ä r r a n ä r r i n u d ja ä r r a f ö n u d. Monni on furnud leietud / ja Heinad Suus (Saareste-Cederberg, Valik s. 226).

muift temma p a n n u d küpsema / ning f ö n u d ä r r a / teife pole temma p a n n u d Söameeste ette / kui need ümberkaudo jookfid / ning Sömiift otifid (sama s. 228).

Siis t o u s n u d fedda maid üks Könne Söameeste sekka keige Leri / et Judaliffed / kummad Leri ollid pögenend / ollid Kulda ennefe fiffe neelnud (sama s. 229).

Hanso ja Mardi jut. 1739. Üht meeft p i d d a n d maetama, agga feal polle muud rumi olnud kui üks wesfine foo — — — Pärraft fedda on tedda kästud rahwale fedda kulutada, ja neid manifteda, et nemmad p i d d a n d pattuft pöörma, et fe aeg liggi j õ u d n u d — — —

J. H. Rosenplänter, Beiträge. 1818.

Temma k ä s k n u d mind linna oma juure tulla, et nähha saab missugune hädda on (v. 11, s. 84).

O. W. Masingi kirjad. 1883.

Kaks karjast o l i v a d suistepüha esimesel pühal kõrtsipaigas joobnust peast riidu s a a n u d ja teine teist, kell ramm käsi oli,

armetumalt ära peksnud. Kui see viimne oma ülemehe käest peasis, oli ta teist ähvardanud ja ütelnud: — — — Oli siis oma targa juurde läinud, kes ema keppi oli arstinud, paluma, et teda aidata, ja teisele sedasama saata, mis ta tema karja oli läkitanud; aga oli arst ütelnud: — — — (II ss. 43, 44).

ütlima seal ka seda, et see hullamine esimesest Lääne maal Nigula kihelkonnas hakanud, et ta sealt Lihula, pärast ikka kaugemale läinud, ning ka Hageri kihelkonnas hakanud liikuma, aga kus kiriku õpetaja valvas hoolekandmine temale peagi otsa teinud ja teda ära hävitanud (II s. 57).

See siis neile ütelnud: et terve öö ja päev temale kulub — — — (I s. 53).¹

Fr. R. Kreuzwald, Lühikene seletus Kalevipoja laulude sisust. 1869.

Kalevipoja küsimise peale, kes nende peremees, ja mis neil temast teadav olla, annavad tütarlapsed umbes nõnda vastust: Kes teda ilmale toonud, olla neil teadmata. Laialiste valitsuse valdade pärast pida da Sarvik sagedaste salamahti kaugel rändamas käima, ilma et nemad ise teada, kuhu ta läinud, ehk kust ta tulnud. Maapõhjas sügavamal pida da seitse ilma leitama, kõik surnud inimeste hingedega täidetud, kellele seal asupaika seatud. Taara nõuotsuse järel olla need hinged kõik Sarviku teenistusse pandud. Üks ainus kord aastas, hingede ajal olla neile luba antud, põrgu orjuse piinast peastetud, omaksid kodu vaatamas käia. Nende hulgast valiteda Sarvik vaba tahtmist mööda endale sulasid ja tütrukuid nii palju kui töö parajalt tarvitada. Täna juba oodetakse vana peremeest koju tagasi, kes sel korral üleval ilmas käimas olla ja kus tema päikese paistel ial pikalt ei püsida (s. 42).

C. R. Jakobson, Sakala Lisaleht 1878 n:o 13.

— — vastati minule, et vesi kõik vilja äralõpetada, kus kraavisi ei olla. Jo kevade seista lumi väga kaua maas ja pärast tulla mägedest uut vett juure, kelle vasta üksi kraavid, nagu neid siin tehakse, vōida aidata, — — — — —

¹ Nämä näytteet ovat ilmestyneet alkuaan vuosisadan alussa, vaikka en ole onnistunut saamaan niitä alkuperäisinä nähtävikseni.

Seesugused katused kasetohtudest p i d a d a kaunis mõnusad o le m a ja kaua vasta pidama. Ka meie maal o l l a vanal ajal seesugusi katuseid o l n u d. Nii rääkis minule minu naaber, üks peale 60^{ne} aastane peremees, et ta omas noores põlves oma krundi peal ühe küüni ä r a l a h u t a n u d, kus kasetohtudest katus peal o l n u d. Küün o l l a peale pool sada aastat vana o l n u d, sest palgid o l n u d puru m ä d a n u d, aga katus, ehk küll niisama vana, o l n u d täitsa terve ja tohud niisama, nagu paari aasta eest pandud. See katus o l n u d aga nii viisi t e h t u d, et kasetohud mitmekordselt lattide peale o l n u d l a u t a t u d ja tohkude peal rohumättad p a n d u d,

Jakob Hurt, Pildid isamaa sündinud asjust. 1879.

Vaga taeva täheke o l e v a t, nii jutustatakse Võru maakonnas Põlva kihelkonnas, sedaviisi selle kiskuja nime s a a n u d.

Ükskord s õ i t n u d talupoeg, Peedu nimi, läbi metsa ja vana metsahall hunt k a r a n u d hobuse kallale. Kuri metsaline m u r d n u d looma vehmrite vahel maha (s. 99).

rahva omad vanad mälestused annavad pea õiguse arvata, et nemad ka kaugemale k ä i n u d ja nimelt Põhjamere läbi kunni Islandi saareni s õ i t n u d. Kalevipojast jutustatakse ja lauldakse — — —, et tema ükskord suure meresõidu ette v õ t n u d ja oma laevaga, kellel Lennok nimi o l n u d, pitkal reisil ka »Sädemete saarele» s a a n u d (s. 95).

Juhan Liiv, Nõia tütar. 1895.

Üks teadis ütelda, et ta e i k u u l v a t madalast, teine, e i n ä g e v a t selgeste, kolmas teadis veel pahemat — —. Viimaks uskusivad kõnelejad isegi, et see tõsi o l l a, — — (s. 27—28).

Veel praegu teati sellest kõnelda, kuda ta oma tütrekest a r m a s t a n u d. Isegi külasse tulles o l n u d tal veike patjalg käe korval — tal e i o l n u d ju enam ema, kelle hooleks ta oleks jäänud (s. 29).

Pällu Miina o l l a Kaabu Peetri kihlad tagasi v i i n u d, kas olete kuulnud? — — Ohela Peetri hobune o l l a mineval öösel otsa s a a n u d. — — Juudi Juhanile t a h e t a v a t kevadel oksjoni teha, e i j õ u d v a t võlga jäänud renti ära maksta (s. 17).

A. Kitzberg, Püve-Peetri »riukad». Postimees 1897.

Kui suurema hariduse ja muu tarvituste mõjul vanast eestlastega enam teisiti toime ei o l l a s a a d u d, vaid neid juba tarvis

o l n u d kirja panna ja üles tähendada, kui ainult Mats ja Madis neile nimedeks e i o l l a m õ j u n u d ja perekonnad ilma priinimeta käes segi l ä i n u d, siis o l l a — nõnda jutustas minu isaisa — mehed mõisa kokku a e t u d ja neile »priinimed» »a n t u d». Juba sõna priinimi tähendab, et küll prii o l n u d, omale nime ise valida, aga vähem osa o l l a seda priiust tarvitada o s a n u d. Kui opman ü t e l n u d, iga mees p i d a d a enesele oma igapäevase nime kõrvale veel priinime võtma, k o h k u n u d mehed üsna ära. O l n u d neil küll ennegi veel omad »sohi» või söimunimed — nende järg ei ole praegugi veel kadunud — aga, neid sohinimesid t o h i t u d ennevanast, ja tohitakse nüüdki, ainult tagaselja nimetada (n:o 58).

Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamat 1875.

Dr. Weske rääkis selle pääle turnimisest Saksamaal ja tõistes Europa maades, kudas sääl turnimine koolivalitsuse poolest kästud õpetusasi o l l a ja turnimist peaaegu igas koolis õ p e t a t a v a (s. 100).

Dr. Weske rääkis ühe naesterahva üle, nimega Epp Vasar, kes temale umbes 700 laulu — — pääst ü t e l n u d o l l a, mis kõik ü l e s k i r j u t a t u d o l l a. Ka o l l a selle naesterahva käest 45 lauluviisi ü l e s k i r j u t a t u d (s. 101).

President rääkis siis »vana kandle» üle — — missugusid uuen-
dusi ta sääl õigekirjutamise poolest ette v õ t n u d o l l a (s. 97).

M. J. Eisen, Väike Kalevala. 1883.

Kui ema poja nõuu kuulis, hakkas ta kangeste keelma, sest et poega sinna p o l l a k u t s u t u d. Lemminkäinen vastas aga, et kurjad kutsudes t u l l a, head muidu m i n n a. Ema hoiutas uueste ja tähendas, et mitmed hädaohud poega o o d a t a. Esimese päeva tee järele t u l l a tuline kosk: koses s e i s t a kalju otsas hirmus kotkas, kes ööd ja [päeva] möödaminevate võeraste kallale k i p p u d a. Teise päeva pärast n ä h a ta koopa, mis tuliseid kiva täis. Kolmandamal päeval Pohjola väravasse jõudes s a a d a ta hirmsa hundiga ja ahne karuga kokku, kes tuhanded juba nahka p a n n u d. Kui keegi neist ometi mööda m i n n a, o l l a tee kõrvas veel palju hirmsamad vaenlased (ss. 72—3).

Ernst Peterson, Issanda kiituseks 1900.

Kuidas oli ennest, natukese aja eest, Risu kõrtsimehe poeg Jaan Võlv teda tee peal tellinud ja palunud kõstri juurde laulma

tulla: neil p u u d u d a just esimese hääle lauljatest, ja Miinal o l l a nõnda ilus hõbe selge hää!; (s. 18).

Nemad k u u l n u d ka nelja healisest laulust, ja — тавай, — surnud neljahealega lauluga maha viima; üks l a u l n u d »Aukii-tust», teine k õ õ r u t a n u d »Jerusalemma», kolmas l a s k n u d »Ma vaene muld!» neljas — olen ära unetanud, mis; (ss. 23—24).

Eduard Wilde, Mahtra sõda. 1902.

Soldatid o l d liig vähe — ainult viis- või kuuskümmend meest; need a e t u d nii kitsikusse ja kägarasse, et poar korda s o a n d mõisa-õues püssi lasta, siis juba p i s t moameeste teivaste eest plehku. Püssilaskmine a j a n u d ka hulga meie mehi eel jooksmata, soldatid robinal nende järele ning siis jälle need talupojad, kes soldatid taga ajasid! Joostes l a s t soldatid taga-ajajate peale ühte lugu püssi ja hulk mehi j ä ä n d, kuulid keres, tee ja heinamao peale maha . . .» (s. 565).

Äraminekust e i v õ i d a juttugi olla, ja olgu rahvast ka kümme korda rohkem kui praegu. Nad l o o t a, et rahvas mõistlik on ja aru saab, et soldatid käsu pea väljas on (s. 492—3).

Musta mantliga mees. 1886.

Ka püüdis ta mulle häbemata julgusega selgeks teha, kuda tema oma suure rikkuse kui ka muudel põhjustel väga minu väimeheks p a s s i v a t, kelle pärast minul häbeneneda e i p r u u k i v a t (s. 8).

A. H. Tammsaare, Tõde ja õigus. 1926.

E l a n u d mõisas kord mingisugune hullumeelne parun, mingisugune põrundpea, nagu kõik kinnitasid, see t a h t n u d soost põllu teha. Tema'p need kraavidki l a s k n u d kaevata ning kraavide vahel künda ja külvata. Põllul pole teda kunagi näha olnud, — — — — —

Tema t a h t n u d üldse kõik teisiti teha kui oli seadnud jumal. Kus mägi, sinna org, kus org, sinna mägi — nõnda t a h t n u d ta teha (s. 16).

Varjundid 1917.

Ta k a e v a n u d Anton Petrovitschile, et ta abielu o l e v a t eksitus ja ta elu õnnetus (s. 38).

Mait Metsanurk, Punane tuul. 1928.

T o o d u d võõrusest ruttu kang, l õ h u t u d kivid lahti ja

eks olnudki see kallim vara seal! A et u d seegi kaukasse ja m i n d u d siis aita, kus tüdruk m a g a n u d. See pole esiti tahtnud sisse lasta ja k ü s i n u d ikka: Värdi, kas sina oled! — — (s. 19).

Küla ulakamad noormehed k ä i v a t öösiti Pärtli tütarde pool, misjuures viinatarvitamine o l e v a t peaaegu sunduslik. Oskaritki o l e v a t n ä h t u d seal tänavu kevadel ja suvel,

Nende sekelduste lahendamiseks o l e v a t t a k u l u t a n u d suuri summi (s. 37).

Kirikhärä jutlustada nüüd iga püha rikaste suupäraselt! Aina s i u n a t a vaesrahvast ja töölisi! Mineval pühapäeval ü t e l n u d niisukesed laulusõnad: »Edasi, edasi! — — — Siis h o i a t a n u d veel kogudust Vale-Kristuse eest! Et kõik need Venemaa korratused o l l a Vale-Kristuse kätetöö!» (s. 11).

Friedebert Tuglas, Ado Grenzsteini lahkumine. 1926.

Varem o l l a seda ässitustööd t e i n d seismajäänd »Virulane», nüüd t e h a a g a »Olevik», kuna venevaimuline »Virmaline» töö- lisküsimust e i p u u d u t a v a t. »Oleviku» abikontori pidaja, rätsep Paap h a k a n d karskusseltsi »Võitleja» ja »Virmalise» toi- metaja Reinwaldi vastu Grenzsteini näpunäidete järele intrigee- rima, nagu o l l a näha läbiotsimisel Paapi juurest leitud kirja- vahetusest. »Võitleja» liikmeiks v õ e t u d ainult Grenzsteini poole- hoidjaid ja Grenzstein ise k u t s u t sinna kõnet pidama. Selle järele h a k a n d Narvas ilmsiks tulema »enneolematud» riigivae- nulised nähtused. Muu seas o l n u d Reinwald s u n n i t loobuma »Võitleja» esimehe kohalt ja abiesimeheks v a l i t just seesama Paap: Selts t e g u t s e v a t sellest pääle rohkem poliitika kui karskusega, (ss. 183—4).

O. Luts, Õpilane Valter. 1927.

Mis ütleski Mart? — Ah jaa, et perenaine e i v õ i v a t temale andeks anda, et . . . (s. 22).

Ja siis pidi Valter tõmbama jalast tema saapad ning ise silma- pilk heitma puhkusele; aeg o l e v a t hiline — puhkust t a h t v a t iga loomgi, seda enam inimene. Jumalgi o l l a p u h a n u d seitsmendal päeval (s. 54).

Katsaus viron kielen oratio obliqua'an.

Esillä olevan tutkielman nimenä on »Viron kielen oratio obliqua'sta». Aineksen seulonnessa huomio on kohdistunut etenkin niihin tapauksiin, joissa oratio obliqua'n predikaatti esiintyy yleisimmässä muodossaan, s.o. modus relativuksessa l. modus obliquuksessa (kaudne kõneviis). Tälle modukselle on ominaista kirjakielessä ja vielä enemmän murteissa muotojen moninaisuus. Kuitenkin näillä erilaisilla muodoilla on kaikilla sama merkitys-tehtävä: ne esittävät tekemisen kuuleman mukaan, toisen henkilön ilmoituksen mukaan tapahtuvaksi.

Ne verbinmuodot, jotka sisällytetään modus obliquukseen, eivät ole ainoita oratio obliqua'n ilmaisijoita. Ensinnäkin on tietenkin mahdollista, jos hallitseva verbi on ilmi pantu, käyttää muitakin moduksia oratio obliqua'ssa. Mutta tämä käyttö, joka ei itsessään ilmaise mitään oratio obliqua'sta, ei tarjoa erikoista mielenkiintoa, ja jätämme sen tässä tehtävämme ulkopuolelle.¹ Sitä vastoin on syytä panna merkille indikatiivin perfektin ja pluskvamperfektin käyttö ns. salaisen oratio obliqua'n ilmaisukeinoina. Murreteksteissä samoin kuin kirjallisuudessa on näet runsaasti näytteitä siitä, miten mainituilla aikamuodoilla, eritoten pluskvamperfektillä, ilmaistaan asia muilta kuulluksi. Ks. näytteitä ss. 13—15 ja edelleen Hornung s. 40 ja Masing s. 41. Sama käytäntö perfektillä ja pluskvamperfektillä saattaa olla suomenkin kielessä. Ks. tässä suhteessa esim. Artturi Kanisto, Lauseopillinen tutkimus läntisen etelä-Hämeen kielimurteesta, 1902 (s. 199).

Vielä tulee mainita eräs keino, millä voidaan ilmaista asia toiselta kuulluksi: pidada-verbin käyttö. Esim. Jaan peab haige olema. Sina pidid ju linnas olema, ja nüüd oled siin. Öeldi, et

¹ Siitä ks. Muuk ja Tedre »Lühike eesti keeleõpetus»² s. 110.

vend peab kodu olema. Kaebas, et pää pidi valutama. Ks. myös murrenäytteitä Vi Iis s. 21, Pä Tõs s. 22, Pä Vän s. 22, Pä Hls s. 22, Pä Hää s. 15.

Se yleinen kuva, jonka modus obliquuksen esiintyminen oratio obliqua'ssa tarjoaa, on tämä:

Modus obliquus esiintyy yhtä hyvin päälauseissa kuin sivulauseissa. Kuitenkin voidaan merkitä, että jälkimmäisissä esitys useammin vaihtuu indikatiivin aikamuotoja taikkapa muita moduksia käyttäväksi. Ks. esim. näytteitä Vi Lüg s. 25, Vi VJg s. 25, Lä Var s. 28, Lä Phl s. 28, Sa Khk s. 30, Võ Plv s. 38. Mutta indikatiivin ja modus obliquuksen vuorottelu on muutenkin varsin yleistä. Voitaneen todeta mureteksteissä yleisemmäksi se, että nämä modukset vuorottelevat, kuin että modus obliquus esiintyy keskeyttömänä, jos kohta edellä olevat tekstien katkelmat tässä suhteessa eivät ole riittävän valaisevia. Ks. esim. Ha Kuu s. 26, Lä Emm s. 29, Lä Hii s. 29, Vl Pst s. 34, Võ Urv s. 38. Tai esitys voi alkaa indikatiivilla jatkuakseen modus obliquuksena. Esim. Sa Muh s. 29, Pä Hls s. 32, Ta Kod s. 36. Lisäesimerkkejä:

Va San (Johanna Schmidt).

kõrd o l̄ mü sugulang läbi mõtsä s õ i t t e n u r i g a i a peñni o l̄ ka ü i t t e n, ä k k e p i s t n u o b e n e i ü s k m ä, m e s s a d a n u r i p ä l t m a h ä. n ä ñ n ü v i l, e t m õ t s ä s t k a r i s u s s e v ä l l a i ü s k n ü i a p e ñ n i k i n n i ä r a n u. — Kerta oli minun sukulaiseni matkustanut metsän läpi reessä, ja koira oli myös ollut mukana, äkkiä oli hevonen lähtenyt juoksemaan. Mies oli pudonnut reestä. Oli vielä nähnyt, että metsästä susiparvi oli juossut ja käynyt kiinni koiraan.

Võ Urv (MT 64).

kariõsse o l l i v a s õ n ü m õ i s a n k a r j a m a n l e i p ä i a o l l i v a l e v ä r ä s u m a h ä p ü t n u. k u s i r a u d s i k l ä ñ n ü j u m a l a m a n u k a i b a m a, e t k a r i õ s s e l e v ä r ä s u m a h ä t e g e v ä. — Paimenet olivat syöneet metsässä karjan vieressä leipää ja olivat leivänmuruja maahan pudottaneet. Muurahainen oli lähtenyt Jumalan luo valittamaan, että paimenet laittavat leivänmuruja maahan.

Oratio obliqua'ssa esitettyjen henkilöiden lausumat niinkään usein ilmaistaan oratio recta'na. Esim. Pä PJg s. 31, Pä Tor s. 31, Pä Hls s. 32, Ta Pal s. 25, Ta Trm s. 25, Ta Ote s. 37.

Modus obliquus lienee käsitettävä syntyneeksi partisiippi- ja infinitiivirakenteiden perustuksella (esim. ütles saapad valmis olevat; madis kuuldi heinte sees sahistavat; käskis venna minna; palus venda sööma tulla; lasen heinad kuivada; lubas venda minna). Mainitut rakenteet palautuvat, kuten vanhemman kirjallisuuden runsaat näytteet todistavat, varhaiseen aikaan ja voivat näin ollen ikänsä puolesta olla modus obliquuksen lähtökohtia. Niinpä Müllerillä: tullevat ninck leutwat fe Lapfukefse fen Seuma fiddes leffiwa (32: 26). — Tulevat ja löytävät lapsen seimessä makaavan.

Oleellinen ero näiden rakenteiden ja modus obliquuksen välillä on se, että edellisissä tekijä enimmäiten on objektin sijoissa, jälkimmäisessä subjektin sijoissa. Vrt. toiselta puolen: Mu sõber ütles oma venna varsti tagasi tulevat, ja toiselta puolen: vend tulevat varsti tagasi. Juuri tekijän esiintyminen subjektin sijoissa saattaa käsittämään puheena olevan verbinmuodon olevan finiittisen muodon, erikoisen moduksen tekijämuotoineen. Sitä vastoin minun on vaikea käsittää, niinkuin Wiedemann ja eräät nykyisetkin kieliopit käsittävät, saman moduksen, siis finiittisen muodon, esiintyvän partisiippirakenteessakin, kuten äskeisessä esimerkissä: Mu sõber ütles oma venna varsti tagasi tulevat. — Kuten kieliopillisesta katsauksesta ilmenee, toiset kieliopin kirjoittajat eivät puhu erikoismoduksesta, vaan käsittelevät kysymyksen tulevia muotoja infinitiivien ja partisiippien yhteydessä.

Suomalainen kielitaju panee erikoistapauksena merkille modus obliquuksen esiintymisen objektisessa et-lauseessa. Tavallisen objektilauseen »ütles, et omnibus viib mind otse Pärnu», partisiippirakenteen »ütles omnibust viivat mind otse Pärnu» ja yleisen oratio obliqua'n »omnibus viivat mind otse Pärnu» ohella esiintyy myös tyyppi »ütles, et omnibus viivat mind otse Pärnu». Tämä tyyppi, joka murrenäytteiden todistuksen mukaan on yleinen, tekisi mieli käsittää edellisistä kontaminaation tietä syntyneeksi. Huomattakoon vielä samanlainen rektio alistetussa kysymyslauseessa, esim. Mina ei tea, mis eest see hää olla. Nemad ei saada aru, kust see tulla. Ks. et-lauseista esimerkkinä murrenäytteitä VI Trv s. 17, Ta Kod s. 36, Jä Ann s. 21, Sa Muh s. 21, Vi Sim s. 25, Ha Juu s. 27, Pä Vän s. 31. Lisäesimerkkeinä mainittakoon vielä:

Pä Hää (MT 43).

ütlev tēnē, et o le va pärnus kimnásiyumi läbi k ä ģ n ū, nūd o le va tarttus ahukārī. — Hän kertoo käyneensä Pärnussa kinnasina ja olevansa nyt Tartossa asianajajana.

VI Trv (EK 1926 s. 34).

perän külime, et temä o ll ü väjtsē esi ärä k a o i t a n u tōntsū lohku mäittä oīsa, üjts mīs v o i t a n üles, tōjtsē jälle ütletnu ħukkule, et si mepe peremis o ll ü. — Perästäpäin kuulumme, että hän oli veitsen itse hukannut Töntsun notkoon mättään päähän, eräs mies oli ottanut sen ylös, toiset taas olivat sanoneet Jussille, että se oli ollut meidän isäntä.

Ha Rap (MT 69).

kuĳ sis rahväs sedä küldä saĳd | et laĳba m i n d u d | sis akkas ükstsēsele üdise riĳkkimine — Kun siis kansa sai kuulla sen, että lauvantaina oli menty, niin alkoi toinen toiselle kertoa uutista.

Modus obliquus esiintyy kummassakin pääluokassa, aktiivissa ja passiivissa.

Niissä modus obliquuksen muodoissa, joissa esiintyy *va, ja, da, ta, ma* -tunnukset (resp. näiden vastineet), on kaksi aikamuotoa: preesens-futuuri ja perfekti. Nämä ilmaisevat aikaa niin, että preesens-futuuri ilmaisee jotakin tapahtuvaksi nykyajassa tai tulevassa ajassa sekä perfekti, että jotakin on tapahtunut. *nud*-tunnuksisen modus obliquuksen aikamuotoja käsitellään alempana.

Persoonapäätteitä, jotka erottaisivat persoonat toisistaan, ei nyt puheena olevassa moduksessa yleensä ole. Joka tapauksessa kielitunne käsittää tyypeissä tema minevat, tema minna, tema minema, tema läinud esiintyvän subjektin ja predikaatin. Siten olisi mina läinud, sina läinud, tema läinud jne. kieliopillisemmin suomennettava: minä kuulun lähteneen, sinä kuulut lähteneen, hän kuuluu lähteneen, kuin esim. sanotaan minun, sinun jne. lähteneen.

1. Kartasta n:o 1 selviää, millä alueilla murretekstit osoittavat modus obliquuksella olevan *vat*-tunnuksen tai sen vastineen: etelä-Pärnumaalla, Valgamaalla, Võrumaalla, Tartumaalla Koda-

veren murteessa sekä Viron rajain ulkopuolella Lutsissa ja Koivassa. Professori Alb. Saaresten tiedonannon mukaan tämä käytäntö vielä esiintyy eteläisellä Viljandimaalla, Setumaalla, Tartumaalla Puhjan murteessa sekä suppealla alueella Saaremaalla.

Ne vaihtelevat muodot, joissa tunnus esiintyy, edustavat alkuaan eri partisiipin preesensin sijamuotoja: *vat*, *vad*, *vet*, *ved* partitiivia, *v* nominatiivia, *va* genetiiviä.

Edellä olevissa kirjallisuudesta poimituissa näytteissä on nyt puheena oleva tyyppi edustettuna viime vuosisadan jälkipuoliskolla, mutta varmaankin kirjallisuuden tarkempi seulonta osoittaisi sen jo aiemminkin esiintyneen. Epäselvä on Hornungin kieliopista mainittu esimerkki (ks. s. 7).

Tämä modus obliquuksen muodostustapa tulee kirjakielessä tietoisien pyrkimyksen tukemana yhä enemmän pääsemään valtaan, tunkien tieltään sen kanssa kilpailevan alempana 3 kohdassa mainittavan *da-*, *ta-*tunnuksisen muodon. Vrt. mitä edellä on mainittu kieliopillisessa katsauksessa. Sen suhteellisen runsas esiintyminen nykyään elävillä kirjailijoilla on ilmeinen, jos vertauskohtana pitää viime vuosisadan jälkipuoliskoa.

Aikamuodot. Aktiivin prees.-futuuri: saavat, tulevat; perf. olevat saanud, ovat tulnud. Passiivin prees.-futuuri: saadavat, tuldavat; perf. olevat saadud, ovat tuldud. — Apuverbin muoto olevat voidaan perfektissä jättää ilmi panematta.¹

2. Kuten kartasta n:o 1 näkyy, niin *ja*-tunnuksinen modus obliquus on murretekstien nojalla todettavissa ainoastaan yhdestä pitäjästä: Pärnumaalta Häädemeestestä.

Aikamuotoja esiintyy teksteissä aktiivin prees.-futuuri: oleja; perf. oleja tulnu; passiivin perf. oleja loettu.

¹ Lehtori W. Grünthal on kiinnittänyt huomiotani siihen, että lätissä on moninaisesti kehittynyt »modus relativus» olemassa. Aktiivin partisiipin preesens ja futuuri eriasuisina, taipumattomina, mutta alueittain myös taipuvina, käytetään modus relativuksena. Esim. *viinām grūši ejuot mācūēties* 'heidän kuuluu olevan vaikea oppia'. *l'audis tā sacija : aiz priekiem es dzieduot* 'ihmiset sanoivat näin: minä laulan ilosta'. (J. Endzelin, Lettische Grammatik 1923 § 768 seur.). On syytä panna merkille viron *vat*-tunnuksisen modus obliquuksen alueen ja lätin kielialueen välitön naapuruus.

Tällä muodostustavalla on liivin kielessä vastineensa, ja liivin kielen vaikutusta voidaan olettaa, kun ottaa huomioon Kuurinmaan pohjoisen niemen ja Viron rannikon välisen merimatkan lyhyiden sekä asutuksen siirtymisen mahdollisuuden. Liivissä näet verbaalinomini, joka muodostetaan *ji-tunnuksella*, vastaa aktiivin I partisiippia, mutta sitä voidaan myöskin käyttää oratio obliqua'ssa, ja tällöin voi *verbum sentiendi et declarandi* puuttua. Esim. ta tōtis ta tōji (taji) and 'hän lupasi tahtovansa antaa'. ku lapš vollī (vollī) bas ristomot, sie jema ab vuiji pādō sugg 'jos lapsi on ristimättä, sen äiti ei voi sukia päätä'. (F. J. Wiedemann, J. A. Sjögrens Livische Grammatik nebst Sprachproben 1861 ss. 143, 159, 264).¹

3. *da-tunnuksinen* verbinmuoto, s.o. II infinitiivi, esiintyy *modus obliquuksen* muotona kartan n:o 1 mukaan etupäässä keski-Virossa, jos kohta runsaampi aineisto olisi osoittanut sen käsittävän myöskin koko läntisen Viron ja esiintyvän jossakussa paikassa etelä-Virossa (prof. Alb. Saaresten ilmoituksen mukaan). Karttaan ei ole merkitty MMg:n pitäjää ryhmään kuuluvaksi, koska minulla on sieltä saatuna vain yksi tähän kuuluva esimerkki (ks. s. 22) ja täällä yleisesti on vallalla alempana mainittava tyyppi.² Iisakun pitäjältä Virumaalta on mainittu tämä muoto harvinaisena.

Kirjallisuudessa on ensimmäinen maininta tästä muodostustavasta löydettävissä Rosenplänterin »Beiträge'ssä» 2, 1813, s. 76, otsakkeen »Vielleicht hat der Ehste auch ein Praesens conjunctivi» alla. Saaremaan Jaanin seurakunnan pastorin Hoffmannin tiedonannon mukaan virolainen, kertoessaan jonkun kuuleman mukaan sairastavan, sanoo: temma olle haige. Tästä kieliopit eivät tiedä mitään. Vastaavia muotoja muista verbeistä ovat: tehje, seiste, minne. — »Beiträge'n» 3 vihossa s. 100 julkaisija ilmoittaa yleisimmin Virossa sanottavan: tehja l. tehha, seista, minna.

Kirjallisuudesta tehdyissä poiminnoissa *da-tunnuksinen* *modus obliquus* esiintyy varsin runsaasti viime vuosisadan jälkipuolis-

¹ Lisäesimm. ks. Lauri Kettunen, Untersuchung über die Livische Sprache 1925 s. 28 seurr.

² Opettaja A. Vaigla on minulle myöhemmin ilmoittanut, että MMg:n keski- ja eteläosassa on vallalla *da-tunnuksinen* *modus obl.*

kolla Kreutzwaldilla ym., vaikka se, kuten jo olemme maininneet, on nykyisin tilaa antamassa I:ssä kohdassa esitetylle tyyppille.

Aikamuodot: Aktiivin prees.-futuuri: mina, sina jne. tulla, saada; perf. mina, sina jne. olla saanud, tulnud. Passiivin prees.-futuuri puuttuu kirjakielestä (murteissa esim. *sáDADE*, ks. s. 22); perf.: olla saadud, tuldud.

Lehtori W. Grünthal on selittänyt Saaremaalla ja Muhussa elävän entisen potentiaalin »modus relativuksena», sen merkityksen saaneena, esim. ta tulle 'hän tulee, niinkuin kerrotaan'; nad minne 'he lähtevät, niinkuin vakuutetaan'. Samoin pohjois-Virossa potentiaali on monasti sulanut muodon puolesta yhteen II infinitiivin kanssa, saaden kokonaan toisen funktion, modus obliquuksen merkityksen. Tämän mukaan siis potentiaalin ja infinitiivin muodollinen yhtyminen eräissä verbeissä ($e > a$ -muutoksen jälkeen: olla, tulla, minna, purra) sekä varsinaisen potentiaalin häviäminen on johtanut infinitiivin käyttöön modus obliquuksena. Teoria perustuu potentiaalin yleisimmin käytetyn persoonan, yks. 3 persoonan, ja infinitiivin muotojen yhtymiseen. Kun Grünthalin teorian arviointi edellyttäisi kyseessä olevien murteiden äännesuhteista tarkempia tietoja, kuin minulla nyt on saatavana, rajoitun tässä vain sen esittämiseen. Ks. Willem Ridala-Grünthal, Eesti rahvaluule keelest (Tervitus lahe tagant Suom. Kirjallisuuden Seura'le 1931, s. 107). Sama, Eesti kirjanduse ajalugu koolidele I 1924.

4. Vihdoin on mainittava *ma*-tunnuksisen verbinmuodon esiintyminen modus obliquuksena. Kartan n:o 1 mukaan tämä tava-taan pohjois-Tartumaalla, jonka lisäksi on yksinäisiä esiintymiä Viljandimaalla ja Virumaalla; näissä maakunnissa tämän muodostustavan leviäminen prof. Saaresten tiedonannon mukaan on varsin laaja, ja esiintyypä se osaksi Järvamaallakin.

Kirjakielessäkin tämä muodostus on aiemmin tunnettu, vaikka poiminnossani siitä valitettavasti ei ole näytteitä.

Aikamuodot. Aktiivin prees.-futuuri: saama, tulema; perf. olema saanud, olema tulnud. Passiivin prees.-futuuri: saadama, tuldama; perf. olema saadud, olema tuldud.

Tämä muoto on lähellä ensimmäisessä kohdassa mainittua: *ma*-infinitiivi ja partisiippi voivat virossa joskus esiintyä saman-

laatusessa asemassa, joten niiden rinnakkainen esiintyminen tässäkin asemassa on ymmärrettävä. Vrt. vatjassa *ma*-infinitiivin esiintymistä partisiippirakenteessa: *küled laulomassa lintua kevällä* 'kuulet linnun laulavan keväällä' (NVK s. 184); *eb näüt tšävelemmä* 'ei näy kävelevän' (Ks. muuten Kod. dial. I s. 144).

5. Kartta n:o 2 osoittaa, mistä murretekstit tarjoavat näytteitä *nud*-tunnusisesta modus obliquuksesta ja tämän tunnuksen vastineista. On ilmeistä, että ne tunnetaan viron kielen koko alueella.

Tämä modus obliquuksen laji palautuu kirjallisuudessa kaukaisimpaan aikaan. Olen Hornungilla tavannut ensimmäiset ilmeiset todisteet tästä tyypestä vuonna 1695. Havaitakseni ei ole Saareste-Cederbergin usein mainitussa vuoteen 1739 ulottuvassa krestomatiassa muita näytteitä tästä tyypestä myöhemältäkään ajalta.¹ Mutta silmäänpistävää on esimerkkien niukuus paljoa myöhempanäkin aikana. Niinpä Masingin »Marahwa Näddala-leht» 1821—23, 1825 samoin kuin »Masingi kirjad» tarjoavat aivan niukasti tähän kuuluvia näytteitä, huolimatta siitä, että tekstin laatu edellyttäisi niitä runsaastikin esiintyvän. Sama koskee Rosenplänterin Beiträgeä, 1813—22, joissa satujenkaan tyyli ei ole houkuttanut käyttämään modus obliquusta. Masingilta saaduista esimerkeistä toiset kuuluvat et-lauseisiin, joissa apuverbin poisjääminen voidaan rinnastaa sivulauseissa yleensäkin tavattavaan vastaavaan ilmiöön (vrt. alempana).

Aikamuodot. Aktiivin imperf. saanud, tulnud; pluskvamp. olnud saanud, olnud tulnud. Passiivin imperf. saadud, tuldud; pluskvamp. olnud saadud, olnud tuldud.

Murretekstejä lukiessa samoin kuin kirjallisuutta tarkastaessa huomaa kuitenkin, että saanud, tulnud, resp. saadud, tuldud -tyyppi yleensä ilmaisee samaa tempusta kuin oratio obliqua'ssa

¹ Akadeemilise Emakeele Seltsin arkistossa olevissa morfologisissa tutkielmissa, jotka käsittelevät vanhempaa kirjallisuutta, toisinaan nimenomaan mainitaan, että »kaudne kõneviis» ei esiinny kirjailijalla (niinpä Georg Müllerillä 1600-6, H. Stahlilla 1630- ja 1640-luvuilla, Saaremaan käsikirjoituksessa 1650?), toisinaan tämä modus vain sivuutetaan, joka sekin osoittanee, että esimerkkejä ei ole löytynyt (niin Turun käsikirjoitus 1600-luvun ensimmäiseltä puoliskolta, Tukholman käsikirjoitus 1705, raamatun ensimmäinen painos 1739).

esiintyvä indikatiivin perfekti tai pluskvamperfekti ja että se usein esiintyy vuoroin näiden kanssa, — tosin myöskin vuorotellen indikatiivin imperfektin kanssa. Suomennettaessa on joko käytettävä perfektiä tai pluskvamperfektiä, — toisen tai toisen muodon käyttäminen riippuu yleensä ympäröivän tekstin laadusta. Sitä vastoin mainitun verbinmuodon suomentaminen imperfektillä ei tunnu yleensä antavan alkutekstiä vastaavaa merkitystä. Mutta erityisesti pistää silmään se, että myönteisen esityksen edetessä modus obliquuksen »imperfektiä» käyttäen tämä kielteisessä lauseessa tavallisesti vaihtuu indikatiivin perfektiksi. Ks. tässä suhteessa näytteitä Lā Var s. 28, Sa Jaa s. 30, Pā Tōs s. 30, Pā Tor s. 31, Pā Hā s. 32, Vl Plt s. 33, Vl Trv s. 34, Ta Ksi s. 25, Ta Trm s. 36, Va Krl s. 37. Lisäksi mainittakoon runsaista näytteistä vain seuraavat esimerkit.

Vi VJg (Helene Olderman).

ristiküläs | oļd ģälle ūks vanamor. || elānd tenē omā sānā öñnīs | naġū meġġegi sīn, || p o l è tesèl miški tüğd eġā tiņnistust o l d, | aġā p o l è o l d pūdu | miški aġsāst. || — Ristikylässä oli ollut taas muuan eukko. Hän oli elänyt onnellisena mökissään niinkuin mekin täällä. Ei ole hänellä ollut mitään työtä eikä ansiota, mutta ei ole ollut puutetta mistään asiasta.

Jā JMd (EK 1928 s. 104—5).

tarġ ģāġ naġ ū-ōsseks omā ģūre. kaġs miġst ģānd ma-gama, aġā ūks e ģ o l è ģ ā n d. ū-ōssel kuġ mehed ma-gand vōġ tarġ kaġē nimettīssōrmest veġd. kolmas o l d ūleval, sellē sōrmest e ģ o l è v o ġ. ka-ġs tüġki suānd rikġaks, kellē sōrmest veġd vōġ, aġā ūks, kellē sōrmest e ģ o l è s u ā n d vōġta, ģānd va-ēsemaks kuġta eñne o l d. — Noita on jättänyt heidät yöksi luokseen. Kaksi miestä on jäänyt nukkumaan, mutta yksi ei ole jäänyt. Yöllä kun miehet ovat nukkuneet, noita on ottanut kahdelta nimettömästä sormesta verta. Kolmas on ollut ylhäällä, sen sormesta ei ole ottanut. Kaksi on tullut rikkaaksi, joiden sormesta on ottanut verta, mutta yksi, jonka sormesta ei ole saanut ottaa, on tullut köyhemmäksi, kuin hän ennen on ollut.

Pā Vān (MT 94).

ūġskord loġmū mari kūsīnd tüdreġkuite kăġst pīma ģuġġa. e ģ o l e a n t t u d, ģā loġmū mari o l ūilend, et kaġsuge, kaġ te sāite vel leġmadest pīma. tüdreġkud lāġnd ģā e ģ o l e s ā n d pīma. —

pärast loemù mari võtnud sõla, puhund peäle ja visand üle lehmade ja lehmäd and pîma mis sorab. — Kerran Loimun Mari on kysynyt tytöiltä piimää juoda. Ei ole annettu, ja Loimun Mari oli sanonut, että koettakaa, vieläkö saatte lehmistä maitoa. Tytöt ovat menneet eivätkä ole saaneet maitoa. Sen jälkeen Loimun Mari on ottanut suolaa, puhaltanut siihen ja viskannut lehmien yli, ja lehmät ovat antaneet maitoa, joka solisee.

Sanotusta seuraa myöskin, että tempuksen eroa tulnud, tulnud tyypin ja olnud tulnud, olnud tulnud tyypin välillä ei läheskään aina voi havaita. Ei merkityksen kannalta ole estettä vaihtaa pluskvamperfektiä »imperfektiksi» esim. näytteissä:

Jä JMd (EK. 1928 s. 104).

miēs ehmattand kaṛgesti ä-rä ja lüēnd rišti e-ite. va-napagan kis si-sē oligi võ-erasmiēs, lüēnd plaksti mehele otsa eite ja o l d k a · d u n d. siē olv ämmamuor kiš poē gla-psega vašta mehele tuld. — Mies oli säikähtänyt kovasti ja tehnyt ristinmerkin. Paholainen, joka itse olikin vieras, oli lyönyt läiskis miestä otsaan ja kadonnut. Se oli ollut kättilö, joka oli tullut miestä vastaan poikalapsen kanssa.

Pä Hls (MT 97).

esä võtten tule ülēs, nännü läbi akne, et unī endrekkul sellän. emä o l l u ka ülēs k ö b i n u. poiš tullu sisše undige. — Isä oli ottanut tulta, nähnyt ikkunasta, että Heikillä oli susi selässä. Äiti oli myös kömpinyt ylös. Poika oli tullut sisään suden kera.

Persoonamuodot. Nyt puheena olevan modus obliquuksen erikoisuutena on mainittava, että monikon 3 persoonalla on muista poikkeava persoonamuotonsa, jonka päätteenä on *nuvad* esim. läinuvad, tulnuvad. Tämän muodon osoittaa kartta n:o 2, sikäli kuin murretekstit asiasta antavat tietoa, levinneen Tartumaalle, Valgamaalle ja Võrumaalle, mutta jonkin verran näiden alueiden ulkopuolellekin. Murrenäytteet Ta Ksi s. 35, Ta TMr s. 36 y.m. osoittavat, että tämä ei ole pelkästään modus obliquuksen muoto, vaan että se esiintyy yhtä hyvin perfektissä ja pluskvamperfektissä apuverbin yhteydessä.

Sellaista vastaavaisuutta partisiippirakenteen välillä, jossa esiintyy partisiipin presens (tyyppi: ütles tema maale minevat), ja vastaavan modus obliquuksen välillä (tyyppi: tema minevat maale), ei näytä olevan partisiipin perfektin esiintyessä pree-

sensin sijasta. Yrittämättä varmaa mielipidettä asiasta sanoa, tehtäköön kuitenkin jokunen huomautus.

Virolainen kielitaju käsittää kernaasti sellaiset partisiippi-rakenteet kuin: ütles tema eile maale läinud, tai: ütles poja linna tulnud, elliptisiksi. Täydellisempinä nämä ilmaukset kuuluisivat: ütles tema olevat (resp. olla, olema) eile maale läinud, ja ütles poja olevat (resp. olla, olema) linna tulnud. Mutta modus obliquuksen esiintyessä vastaavalla tavalla (tema läinud eile maale; poeg tulnud linna) ei mielestäni ehdottomasti ole käsitettävä olevat-verbinmuodon ellipsin tapahtuneen. Eikö huomio tässä tapauksessa liene yhtä hyvin kohdistettava liittotempusten ja nyt puheena olevan modus obliquuksen rinnakkaisiintymiseensamassa yhtenäisessä esityksessä, josta jo aiemmin on puhuttu? On näet otettava huomioon, että sivulauseissa apuverbin ellipsi liittotempuksissa — ilmeisestikin saksan kielen vaikutuksesta syntynyt — on varsin yleinen ilmiö. Näin ollen usein huomamatta siirrytään liittotempuksesta modus obliquukseen, raja molempain väliltä häipyä. On tällöin ehdonvallan asia, kummaksi tahdotaan verbinmuoto käsittää. Osoitteena tästä kahden tulkinnan mahdollisuudesta ja samalla apuverbin ellipsin rinnakkaisuudesta saksassa ja virossa olkoon seuraava ote Kreutzwaldin virontamasta Fählmannin kirjoituksesta ja vastaava kohta alkuperäisessä asussaan:

Dr. Fählmanni kirjad 1883.

Võeras raputab pead ega usu, kui temale kõneldakse, et enne seda rahu aega meie linn tore kindlus olnud, mis sagedaste vaenleste kalleletungimise vastu pannud, sagedaste ka ära võidetud, et sõja häda ja viletsus rahu ja uhkus ja toredus tihti ühe teise asemele astunud, (s. 17).

Aga usklikumgi kuulaja kuulaks imestledes meie juttu, kui temale kõneleksime, kudas enne sõdade ja hädade aega siin süüta sugu ütlemata õnnes elas, — — — kudas siin inimeste nägus alguasupaik olnud ja Vanemuine ilusaid tammikuid ja nurmi oma lõbusa lauluga ja võrdlemata kandli healetega tihti teretanud (s. 18).

Verhandlungen der gel. Ehstnischen Gesellschaft. II: 4.

Ungläubig schüttelt der Fremde den Kopf, wenn man ihm erzählt, dass vor der Zeit dieses Friedens unsere Stadt eine statt-

liche Festung gewesen, die dem feindlichen Andrange oft widerstanden, oft unterlegen, dass Drangsal und Jammer des Krieges mit Ueppigkeit und Uebermuth des Friedens oft und grell gewechselt, (s. 72).

Aber auch der gläubigste Zuhörer würde uns ungläubig anstauen, wollten wir ihm erzählen, wie vor den Zeiten der Kriege und Drangsale hier ein harmloses Geschlecht in idyllischem Glück sich erging, — — — wie hier der wonnigliche Ursitz der Menschen gewesen und Wannemuine die stattlichen Eichenhaine und beblühten Wiesen mit seinen hehren Gesängen und seinen unvergleichlichen Harfentönen oft begrüßte (s. 72).

Tällaiset näytteet huomioon ottaen on mielestäni perusteltu se käsitys, että *modus obliquuksessa* tulnud-tyypin takana ei ole ajateltava ehdottomasti olevan muodon olevat (olla, olema) tulnud; se voi hyvin viitata indikaatiivin perfektiin tai pluskvamperfektiin. Fählmannin näytteitä vastaavia murrenäytteitä on helppo löytää. Saksan kielen mukainen apuverbin pois jääminen liittotempuksista sivulauseissa on voinut edistää tämän-tyyppisen *modus obliquuksen* kehittymistä.

Wiedemannin julkaisemassa J. A. Sjögrens *Livische Grammatik nebst Sprachproben* mainitaan alaviittauksessa tämänluontoinen esimerkki: (teig) ka sāl volnoð un midāgist (midāgid) ab sonoð (sanõð) 'te lienette myös siellä olleet etekä ole mitään saaneet' (s. 159). Nyt puheena ollut rakenne siis ei ole tuntematon liivissä. Lisäesimm. ks. Lauri Kettunen, *Untersuchung über die Livische Sprache* s. 31 ym.

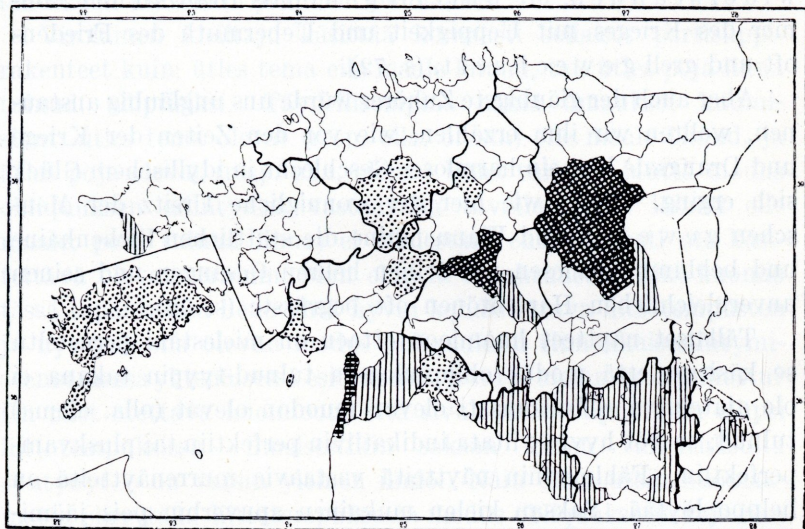
Tässäkin kohden on vielä rinnakkaisuus olemassa viron ja lätin välillä. Jälkimmäisessä kielessä näet kaikissa murteissa käytetään partisiipin preteeritumia »*modus relativuksena*». Esim. *kādam tēvam bijuši trīs dēli* 'eräällä isällä sanotaan olleen kolme poikaa' (J. Endzelin, *Lettische Grammatik* 1923 § 767).

N° 1

-da

-ja

-vat

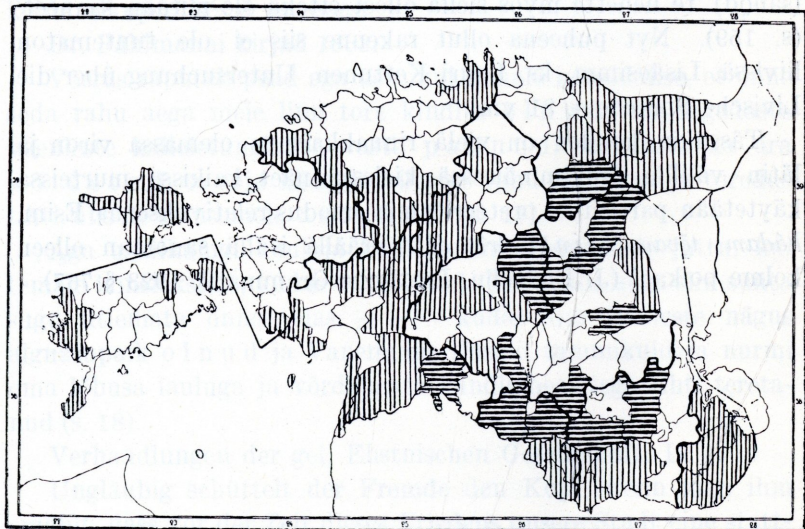
-ma

N° 2

-nud

-nuvad

Oikaisuja.

Kiireellinen painatustyö on valitettavasti siirtänyt oikaisuihin liian paljon sellaista, minkä tarkistaminen olisi ollut varhaisemmalla asteella suoritettava.

S.	r.	on:	oleva:
4	2 alh.	VK	NVK
13	3 alh.	antanut	antaa
14	7 ylh.	opettajan	papin
14	4 alh.	kas	mutta
15	13 ylh.	jo	-han
15	17 alh.	olivat	ovat
15	11 alh.	Paran toimesta	Paraa tehdessä
15	11 alh.	liitettävän — luuta	sidottavan — luutaa
16	10 ylh.	on kulunut	kuluu
17	19 ylh.	koettanut päästä	juossut kiireesti
18	13 ylh.	heti	suoraan
18	7 alh.	ja	ja on
18	1 alh.	tahtonut	tahtoi
19	2 ylh.	kodin	talon
19	2 alh.	kolmannella — se	kolmannelle — hänen
20	1 ylh.	sen	hänen
20	2 ylh.	se	hänen
20	10 ylh.	matkoilla	poistettava
20	17 ylh.	se	hänen
20	16 alh.	sillä	hän
21	2 alh.	nuoremmille — puhuttu	nuoremmilla — ollut sovittuna
23	6 ylh.	vaunut	vankkurit
24	10 ylh.	lunnujahi	linnujahi
25	3 ylh.	saalanneet kokoon	ilveilleet
26	7 alh.	<i>kiivigult</i>	? <i>kirigult</i>
27	6 ylh.	mutta	mutta oli
27	15 ylh.	sääripaulat	sukkanauhat
27	9 alh.	ansaitsemassa	palvelemassa
29	3 ylh.	maalle — viikatteita	maalla — viikatetta
29	16 ylh.	vaja	rataan rumpu

S.	r.	on:	oleva:
29	17	ylh. vajaan	rataan rumpuun
30	4	ylh. appiukko on	ei ole
30	8	alh. Tytär ei olisi	Tyttö ei ollut
31	16	ylh. siinä	tässä
32	1	ylh. teltan	kangaspuiden
32	1	ylh. toisen perheen	naapurin
33	2	ylh. oli poikasia lähtenyt	olivat pojat menneet
33	8	ylh. makaavat	nukkuvat
33	10, 11	ylh. riihen aluksen	riihisuojaan
34	2	alh. Pakkatsille	?
35	17	ylh. hakoja	risuja
35	5	alh. korjaan	kerään
38	14	alh. vain	ennen
38	1	alh. kotiin, varas	kotoa, varas oli
39	7	ylh. matkoilla	poistettava
46	8	alh. s 41	ss. 40—1
47	4 ja 6	alh. leivänmuruja	leivänmurut
50	7	alh. preesens ja futuuri	preesensia ja futuuria
55	7	ylh. joka	että
56	6, 7	ylh. olla	poistettava

Virheiden poistaminen murreteksteistä ei ole ollut minulle mahdollista. Kuitenkin nämä tekstit pätevästi täyttänevät sen tehtävän, johon ne ovat tarkoitettut.

XXIX. Uno Karttunen, Kaarle Aksel Gottlundin runon keräykset. Hinta 10:—.

XXX. Arvid Genetz, Unkarin ensi tavuun vokaalien suhteet suomalais-lappalais-mordvalaisiin. Hinta 10:—.

XXXI. Frans Aimä, Äänneopillinen tutkimus Tytärsaaren murteesta. Hinta 10:—.

XXXII. Lauri Suomalainen, Jaakko Fredrik Lagervall. Hinta 10:—.

XXXIII. E. S. Yrjö-Koskinen, Suomenkielen synonyymeja II. Hinta 10:—.

XXXIV. Kustavi Grotenfelt, Moniahta lehti Suomen sivistyshistoriaa. II. Hinta 10:—.

XXXVI. Elsa Lindström (Rydman), Äänneopillinen tutkimus Jaakko Suomalaisen virsikirjan kielestä. Hinta 10:—.

XXXVII. Henricus Florinus, Wanhain Suomalaisten tavalliset ja suloiset Sananlascut. Hinta 10:—.

XXXVIII. Harry Streng, Konsonanttiyhtymä *ts* suomenkielessä. Hinta 10:—.

XXXIX. Nanna v. Fieandt, Kaksi konsonanttia sanan alussa suomen kielessä. Hinta 10:—.

XL. Tekla Teivaala, Virolaisista paikannimistä 1200-luvulla. Hinta 10:—.

XLI. A. Hämäläinen, Epifanij Viisaan tiedot Pyhästä Tapanista ja syrjääneistä. Hinta 10:—.

XLII. V. Alava, Vatjalaisia häätapoja. Hinta 20:—.

XLIII. Tuomas Taittonen, Mustakirja. Hinta 10:—.

XLIV. Kaarlo Nieminen, Suomalaisen taidurunouden kielestä viime vuosisadalla (1890-luvulle). Hinta 10:—.

XLV. Martti Airila, Äännehistoriallinen tutkimus Herra Martin maanlainsuomennoksen kielestä. Hinta 10:—.

XLVI. Heikki Ojansuu, Äännehistoriallisia lisiä suomen murteiden tuntemiseen. Hinta 15:—.

XLVII. Heikki Ojansuu, Piispa Henrikin surmavirren historiaa. Hinta 20:—.

XLVIII. A. R. Niemi, Vanhan suomalaisen runomitan synnystä. Hinta 10:—.

XLIX. Heikki Ojansuu, Lisiä suomalais-balttilaisiin kosketuksiin. Hinta 15:—.

L. Antti Arne, Vesitiellä viipynyt neito. Hinta 10:—.

LI. Martti Haavio, Paavo Korhosesta, rautalammelaaisesta kansanrunoilijasta. Hinta 10:—.

LII. Martti Rapola, Pääpainottomiin tavuihin kehittyneiden pitkien vokaalien käsittely suomen itämurteissa. Hinta 10:—.

LIII. Yrjö Wichmann, Paavali Hunfalvyn suomalaista kirjeenvaihtoa. Hinta 10:—.

LIV. Olli Koistinen, Elias Lönnrotin matkat Ylä-Karjalassa. Hinta 10:—.

LV. Lauri Hakulinen, Opas suomen kielen murteiden sanavarain kerääjille. Hinta 6:—.

LVI. Toivo Haapanen, Suomalaiset runomittateoriat 1800-luvulla. Hinta 20:—.

LVII. E. A. Tunkelo, Kuinka Suom. Kirj. Seura on tullut Aleksis Kiven teosten kustantajaksi. Hinta 8:—.

LVIII. E. A. Tunkelo, Luettelo aik I-IV jakson, osittain myös niihin sisältyväi Keskustelumuksien sisällyksestä. Hinta 5:—

LIX. Kustaa Vilkuna, Nivalan murteen aaneoppi. Hinta 15:—.

LX. A. A. Koskenjaakko, Virkamiehet ja herrat suomalaisissa sananlaskuissa. Hinta 15:—.

LXI. Antti Aarne, „Pilviin ryöstetyn“ runo. Hinta 20:—.

LXII. Knut Cannelin, Havaintoja suomenkielen denomi-naalisten johdannaisverbien alalta. Hinta 5:—.

LXIII. Kai Donner, Kielimaantieteellisistä tutkimuksista Suomessa. Hinta 8:—.

LXIV. Martti Haavio, Syrjäniläiset hääitkut. Hinta 15:—

LXV. Ilmari Heikinheimo, Piirteitä Gottlundin Otavan syntyhistoriasta. Hinta 10:—.

LXVI. Artturi Kannisto, Voguulien kohtalolauluista. Hinta 10:—.

LXVII. Aarni Penttilä, Suomen attribootista. Hinta 10:—.

LXVIII. Albert Saareste, Viron kielikartaston julkaisemaisaikkeesta. Hinta 5:—.

LXIX. Laina Syrjänen, Suomen kielen *d* ja Elias Lönnrot. Hinta 15:—.

LXX. V. Tarkkiainen, Holberg Suomessa. Hinta 10:—.

LXXI. Kaarle Krohn, Suom. Kirj. Seura 1831—1931. Toimihenkilöt ja toiminnan puitteet. Hinta 10:—.

LXXII. V. Tarkkiainen, Suom. Kirj. Seura 1831—1931. Kauno-kirjallisuus ja kirjallisuuden tutkimus. Hinta 10:—.

LXXIII. Kaarlo Blomstedt, Suom. Kirj. Seura 1831—1931. Historia, muinaistutkimus, maantiede. Hinta 20:—.

LXXIV. Martti Haavio, Suom. Kirj. Seura 1831—1931. Kansanrunouden keruu ja tutkimus. Hinta 20:—.

LXXV. Martti Niinivaara, Suom. Kirj. Seura 1831—1931 Kielen tutkimus ja viljely. Hinta 10:—.

LXXVI. Niilo Liakka ja Sulo Haltsonen, Suom. Kirj. Seura 1831—1931. Kansanvalistus ja -sivistys. Tilastotietoja julkaisutoiminnasta. Hinta 10:—.

LXXVII. Aarni Penttilä, Upsalan suomenkielisen evanke-liumikirjan kielestä. Hinta 20:—.

LXXVIII. Niilo Ikola, Eteläviron verbien persoonapäät-teistä. Hinta 15:—.

LXXIX. Tahvo Liljeblad, Tunkuan murteen konsonan-tismi. Hinta 15:—.

LXXX. R. E. Nirvi, Suistamon keskusmurteen vokalismi. Hinta 20:—.

LXXXI. V. J. Mansikka, Inkerin liekkulauluista. Hinta 10:—.

LXXXII. Katri Oksanen, Adessiivin käytöstä Kokemäen murteessa. Hinta 5:—.

LXXXIII. Greta Karste, Havaintoja olosijojen käytöstä Säkkijärven murteessa. Hinta 10:—.

LXXXIV. S. Paulaharju, Seitoja ja Seidan palvontaa. Hinta 15:—.

LXXXV. J. V. Lehtonen, Ihmissusi kirjallisena aiheena. Hinta 12:—.

LXXXVI. M. Airila, Viron kielen oratio obliqua'sta. Hinta 15:—.

Hint —